

AMOK

Stefan Zweig

LA RESISTÈNCIA

Amok
Stefan Zweig

Títol: *Amok*.

Publicat per LA RESISTÈNCIA.

laresitencia.cat / info@laresistencia.cat

Creative Commons · Reconeixement · No Comercial · Sense Obra Derivada 4.0 Internacional

[\(CC BY-NC-ND 4.0\)](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/).

Del text, 1922, Stefan Zweig.

De la traducció a l'alemany, 1929, J. E. Martínez Ferrando.

D'aquesta edició, 2017, *La Resistència*.

El mes de març de l'any 1912 s'esdevingué al port de Nàpols, mentre efectuaven la descàrrega d'un gran transatlàntic, un cas estrany sobre el qual els diaris portaren extenses informacions però agençades de molta fantasia. Com a passatger de l'*Oceania* m'hauria estat possible, igual que als altres, d'ésser testimoni d'aquell succés singular ocorregut durant la nit, quan carregaven carbó i desembarcaven la mercaderia; però, desitjosos de fugir del soroll, tots els passatgers baixàrem a terra per passar-hi el temps en teatres i cafès. Tanmateix, segons la meva opinió, moltes conjetures que aleshores jo no vaig fer públiques donen la veritable explicació d'aquella escena commovedora i avui, l'allunyament dels anys em permet de treure profit de les confidències d'una conversa que va precedir, de poques hores, aquell rar episodi.

Quan jo, a l'agència naval de Calcuta, vaig voler emparaular una plaça a l'*Oceania* per tornar a Europa, l'empleat aixecà les espatlles, com expressant que ho sentia molt: ell no sabia si seria possible de reservar-me una cabina per tal com el vapor, justament ara, a l'entrada del període de pluges, ja sortia sempre complet d'Austràlia; per tant, abans de donar-me una resposta concreta, calia esperar un telegrama de Singapur. L'endemà em va donar l'agradable notícia que encara em podia oferir una plaça, per bé que no gaire confortable, situada sota coberta i al mig del vaixell. Trobant-me impacient per tornar al meu país, no vaig vacil·lar gaire estona i la vaig acceptar.

L'empleat m'havia informat exactament. El vapor anava ple en excés i la cabina era dolenta: un racó petit i estret, de forma quadrangular, pròxim a la màquina, només il·luminat pel tèrbol esguard d'un fanal rodó. L'aire espès i estancat feia olor d'oli i de floridura; ni un sol moment no es podia prescindir del ventilador elèctric, que com una ratapinyada d'acer, esdevinguda boja, rodava brunzent tot just sobre el front. A sota bleixava, esbufegava, la màquina com un home carregat de sacs de carbó que constantment puja per la mateixa escala; a dalt, s'hi sentia un incessant i remorós anar i venir de gent que passejava per la coberta. Així, doncs, a penes vaig deixar l'equipatge en aquella tomba amb sentors de resclum, formada de grisos envans, vaig pujar de pressa a coberta i en sortir de la profunditat vaig aspirar, com si fos ambre, el vent acaronador i tebi que arribava de terra sobre les ones.

Però, també, el passeig sobre coberta era constant neguit i molèstia: un espès papalloneig de persones que amb la nerviositat que produeix una imprescindible inactivitat pujaven i baixaven xerrotejant sense descans. La parleria aguda de les dones, la circulació contínua per l'estret espai de coberta on l'eixam de passatgers, conversant tothora, s'aturava davant les cadires per retornar sobre ell mateix, em produïa un malestar indefinit. Jo venia de visitar un món nou i, les imatges que havia retingut en la meva retina, les veia passar ràpides, precipitant-se les unes sobre les altres en folla confusió. Ara jo desitjava reflexionar sobre el que havia vist, disgregar-ho, ordenar-ho, és a dir, donar forma a la visió tumultuosa que m'havia restat als ulls, però aquí, enmig d'aquella rambla envaïda per un públic atapeït i dens, no trobava un minut de pau ni de descans. Si intentava llegir, les ombres fugisseres de la gent que passava xerrotejant em fonien les línies del llibre. No em podia concentrar en mi mateix al bell mig d'aquell continuat passejar sobre la coberta, la qual més aviat semblava un carrer sense ombres, tot remorós de converses.

Durant tres dies vaig intentar d'isolar-lo, contemplant la gent i la mar. Però la mar romania sempre igual, blava i deserta; només als

crepuscles s'il·luminava de sobte, meravellosament, amb totes les colors de l'iris. Quant a la gent que em voltava, aviat se'm féu coneguda al cap de tres vegades vint-i-quatre hores. Cada cosa m'esdevingué familiar fins a l'excés; el riure agut de les dones deixà d'atreure'm; ni tan sols la discussió sorollosa de dos oficials holandesos, veïns meus, tornà a indignar-me en absolut. Així, doncs, no em va restar altre remei que fugir de coberta; però la meva cabina cremava, la seva atmosfera enraïda m'era gairebé irrespirable, i no podia pensar en la sala perquè es trobava sempre ocupada per unes noies angleses que tocaven al piano, barroerament, valsos dolents. Per últim vaig haver d'invertir l'ordre del temps: un cop arribà migdia vaig baixar a la cabina després d'haver begut un parell de vasos de cervesa per ensopir-me, i així vaig poder dormir mentre els altres dinaven i ballaven.

Quan em vaig despertar tot era fosc i silenciós dins l'estret taüt de la cabina. Com que havia aturat el ventilador, l'aire greixós i humit em cremava els polsos. Em sentia atordit i em van caldre uns minuts per a recordar l'hora i el lloc on em trobava. Sens dubte devia ésser passada mitjanit, perquè ni se sentia música ni la remor constant de passos: només la màquina, cor panteixant del Leviatan, empenyia sempre el cos gemegós del vaixell devers l'invisible.

Vaig pujar a coberta a les palpentès. No hi havia ningú. I quan vaig aixecar l'esguard cap a la torre fumosa de la xemeneia i cap als llustrosos arbres espectrals, una claror màgica em deixà enlluernat. Tot el firmament brillava; entorn de les estrelles, que amb tremolosa blancor el foradaven com un crivell, hi havia obscuritat; però, tanmateix, el firmament brillava. Semblava com si hom hi hagués col·locat una espessa cortina de vellut davant una llum enlluernadora, com si les estrelles bellugadisses no fossin sinó esquerdes i foradets a través dels quals s'esmunyia aquesta lluminositat indescriptible. Jo no havia vist mai el cel com aquella nit, tan radiant, d'un blau d'acer tan dens i alhora tan espurnejant, tan gotejant, tan remorós, tan inundat d'una llum que es desprenia espessa de la lluna i de les estrelles i que semblava cremar en una llar perduda en el misteri. Com si fossin de laca

blanca, totes les línies del vaixell brillaven d'una manera penetrant a la resplendor de la lluna, destacant sobre la mar vellutosa; cordes, vergues, tots els petits detalls, tots els contorns es fonien en aquesta lluminositat que surava en l'espai; els llums dels pals i, més amunt, l'ull rodó del guaita semblaven penjats en l'aire, com pàl·lides estrelles de la terra entre les estrelles radiants del cel.

Tot just damunt el meu cap brillava la màgica constel·lació de la Creu del Sud penjada en l'invisible amb enlluernadores agulles de diamants; hom diria que caminava, però això només era una il·lusió produïda pel vaixell, el qual avançava suaument amb el pit alenat, com un nedador monstruós, tallant el seu camí a través de les ones obscures. Jo em trobava dret i contemplava el cel: em semblava trobar-me en un bany on l'aigua calenta em cau al damunt des de dalt, només que aquí era llum que em queia blanca, i tèbiament, sobre les mans, que m'inundava acaronadorament el cap i les espatlles i que, en certa manera, semblava voler penetrar dins el meu cos, per tal com de sobte em sentia alleugerit de tota feixuguesa. Respirava amb llibertat, fàcilment; i amb una mena de dolç benestar sentia sobre els llavis, com un líquid transparent, l'aire suau, beguda deliciosa, en el qual m'arribava l'alè dels fruits i perfums de les illes llunyanes. Ara, per primera vegada d'ençà que em trobava a bord del vaixell, s'apoderà de mi el sant desig de somiar i també aquell altre, més sensual, que m'empenyia a abandonar el meu cos, com una dona, a aquella mandra voluptuosa que anava dominant-me. Dettit.java estirar-me i esguardar al cel els blancs jeroglífics. Però les butaques de repòs, les cadires de coberta, havien estat tretes i enlloc de l'anomenat passeig, ara desert, no hi veia un seient on abandonar-me a un indolent somiar.

Així, avançant a les palpentos, vaig arribar a poc a poc a la proa del vapor, completament enlluernat per la llum que es desprenia de totes les coses i que semblava, cada vegada amb més intensitat, voler travessar el meu cos. Gairebé em produïa ja dolor aquella resplendor de les estrelles, fredament blanca, agudament lluminosa; però jo desit-

java aixoplugar-me en qualsevol lloc, en l'ombra, estirar-me sobre alguna catifa, no sentir més en mi sinó sols sobre mi aquella crua llum que les coses reflectien —com s'albira un panorama des de l'interior d'una habitació penombrosa. Per fi, ensopegant amb els cables i passant vora els estais de ferro, vaig arribar al bordatge de proa i vaig mirar a sota, com aquesta avançava en l'ombra i feia brollar a cada banda de l'esperó, escumejant, la líquida resplendor lunar. Sempre endavant, elevant-se, enfonsant-se, avançava aquella enorme arada solcant la terra de negres ones i jo sentia tota la dolor de l'element vençut, tota l'alegria de la força terrestre, en aquest joc espurnejant. Abandonat a aquesta contemplació vaig perdre la noció del temps: ¿havia passat una hora d'ençà que m'hi trobava o només s'havien escolat minuts?; inconscientment, en aquella oscil·lació continuada, l'enorme bressol del vapor em gronxava portant-me més enllà del temps. Només m'adonava d'una cosa: que de mi anava apoderant-se una lassitud voluptuosa. Desitjava dormir, somiar, però tanmateix no allunyar-me d'aquesta màgia, no descendir a la meva cabina-taüt. Sense voler, el peu m'ensopegà amb un paquet de cordes. Vaig asseure-m'hi al damunt amb els ulls tancats però no omplerts d'ombra, perquè sobre ells, sobre meu, es vessava la resplendor argentada. A sota sentia l'aigua remorejar dolçament, i a sobre, amb un so imperceptible, la blanca fluïda d'aquest món en què vivim. I a poc a poc aquesta remor se m'introduí a les venes: vaig perdre la noció do mi mateix fins a no saber si aquesta alenada era la meva pròpia o si era la del cor del vapor; em sentia endut, dispersat en la remor inlassable del món de mitjanit.

Gairebé al meu costat vaig sentir una lleugera tos seca que em féu aixecar sobtadament, abandonant, d'un surt, la somiadora embriaguesa que m'havia anat dominant. Els meus ulls, enlluernats per la blanca resplendor que fins ara m'havia banyat les parpelles closes, s'esforçaren per veure quelcom: tot just al meu davant, en l'ombra que llançava la borda del vapor, hi vaig distingir una brillantor com el re-

flex d'unes ulleres i, al mateix temps, s'hi va encendre una espurna espessa, rodona, brollada d'una pipa. Al moment de seure tot contemplant, sense fer atenció a res més, a sota l'esperó escumós del vaixell i a sobre la Creu del Sud, jo no havia observat, ben palesament, la presència d'aquest veí que hi devia haver romàs immòbil tota l'estona. Inconscient, amb els sentits ensopits encara, vaig dir-li en alemany: «Perdó». «No hi ha de què», va respondre una veu en alemany també sortida de la foscor. Jo no sabia explicar com era d'estrany i sinistre aquell silenciós veïnatge, perdut en l'obscuritat, de dos individus que gairebé es tocaven l'un amb l'altre però sense poder-se veure. A pesar meu tenia la impressió que aquell home em mirava tan fixament com jo ho feia amb ell; però era tan forta la llum damunt nostre, caient en onades de tan espurnejadora blancor, que ni l'un ni l'altre no podíem veure del nostre veí altra cosa que la seva ombra en l'ombra. Només em semblava sentir la respiració del desconegut i les xuclades que feia a la pipa.

El silenci era insuportable. De bon grat me n'hauria allunyat, però això semblava ésser massa sobtat, massa brusca. Indecís, no sabent què fer, vaig treure un cigarret. Espetegà la fusta del llumí i durant un segon vacil·là una lleu resplendor en aquell espai estret. Aleshores vaig veure darrere els vidres de les ulleres una cara desconeguda, una cara que mai no havia vist a bord, ni en cap àpat, ni en cap passeig de coberta, i, fos que la flama sobtada del llumí em fes mal als ulls o fos una al·lucinació, em va semblar veure-hi una expressió horriblement desencaixada, sinistra, com el gest d'un *kobold*.¹ Però, abans que m'hagués pogut adonar dels detalls, l'obscuritat engolí de nou aquella cara il·luminada fugitivament, i ja no vaig veure sinó una obscura silueta encorbada en la foscor i de vegades el roig anell de foc de la pipa perdut en la buidor. Tots dos restàvem silenciosos i el nostre silenci era feixuc i opressiu com l'aire dels tròpics.

---

¹ Esperit de la mitologia alemanya, protector de la llar. Follet [Nota de l'editor.].

Darrerament no em vaig poder contenir més. Vaig aixecar-me i vaig dir-li cortesament: «Bona nit». «Bona nit», respongué de dins l'obscuritat una veu ronca, dura, com oxidada.

Ja m'allunyava d'aquell lloc caminant dificultosament, ensopegant amb cordatges i puntals, quan vaig sentir al meu darrere un pas ràpid i insegur. Era el meu veí de suara. Involuntàriament vaig aturar-me. Ell, però, no va arribar fins a mi, i en l'ombra vaig poder observar, per la seva manera especial de caminar, un estat d'angúnia i d'aclaparament.

— Perdoni'm —em digué tot pressós— si em permeto de fer-li un prec. Jo..., jo... —barbotejà i es va veure obligat a interrompre's enmig de la seva torbació—, jo..., jo tinc motius..., d'índole completament privada..., per a retirar-me d'aquí... Un dol... Fujo de la societat a bord... No parlo; però, per vostè... no, no... Jo li pregaria..., li quedaria molt agraït si no deia a ningú a bord que vostè m'ha vist aquí... Es tracta..., per dir-ho així, de raons personals, les quals m'impedeixen actualment el tracte amb la gent..., sí..., actualment..., em seria molt penós si vostè deia que algú aquí, de nit..., que jo...

Novament li fallà la paraula. Desitjant de posar fi a la seva torbació, vaig apressar-me a assegurar-li que compliria el seu desig. Vam encaixar. Després jo vaig retirar-me a la meva cabina i vaig dormir amb una son feixuga, força agitada, concorreguda per imatges confuses.

Vaig mantenir la meva promesa de no parlar a ningú de bord sobre el meu estrany encontre, per bé que la temptació era ben forta. En un viatge per mar la cosa més insignificant es converteix en un esdeveniment: una vela a l'horitzó, un dofí que fa un salt en l'aigua, un flirt que es descobreix de nou, una facècia sense importància. Tanmateix em turmentava la curiositat de saber quelcom més sobre aquell passatger no gens vulgar; vaig consultar la llista del vapor tot cercant un nom que pogués ésser el seu; esguardava la gent volent endevinar alguna relació amb ell; tot el dia vaig ésser presa d'una nerviosa impaciència i volia que arribés la nit amb l'esperança de tornar a trobar-me'l. Els misteris psicològics m'atreuen amb una força inquietant: la

sang em crema, tot sentint el desig de descobrir relacions entre unes coses i altres, i els individus singulars, només amb la seva presència, poden encendre en mi una passió d'interès de conèixer que no és menys intensa que el desig de posseir ho és en les dones. El dia se'm féu molt llarg i se'm va fondre entre els dits sense deixar-hi altra cosa que una sensació de buidor. Vaig anar-me'n al llit ben dejorn: sabia que a mitjanit em despertaria, que la meva preocupació em trauria la son.

I, en efecte, vaig despertar-me a la mateixa hora de la nit anterior. Sobre l'esfera del meu rellotge *ràdium*, les dues sagetes s'hi cobrien l'una amb l'altra, esdevenint una sola ratlla lluminosa. A corre-cuita vaig sortir de la meva calorosa cabina per a trobar-me a coberta amb una nit més calorosa encara.

Les estrelles brillaven com la nit anterior i llançaven una resplendor difusa sobre el vaixell en moviment; ben alta es veia lluir la Creu del Sud. Tot apareixia igual que a la vigília —als tròpics, els dies, les nits, són més idèntics entre ells que en les nostres esferes. Només aquell bressolament suau, surant, somiador, no tornava a apoderar-se de mi. Quelcom m'atreia, em contorbava, i jo no ignorava cap a quin punt aquesta atracció es dirigia: es dirigia cap allà, cap als estais negres del bordatge, amb l'afany de saber si aquell individu misteriós hi tornava a seure, tot immòbil. En un punt alt es va sentir la campana del vapor; això féu empènyer el meu cos cap endavant. Pas a pas, desitjós i, al mateix temps, a disgust, vaig seguir el camí cap aquell punt. Encara no havia arribat a la roda quan de sobte vaig veure-hi aparèixer quelcom semblant a un ull vermell: la pipa. Aleshores vaig comprendre que ell hi era.

Un esgarrifament involuntari em féu retrocedir i aturar. Una mica més i hauria deixat aquell lloc. Però en aquell moment quelcom va moure's en l'ombra, quelcom que va aixecar-se, féu dos passos, i, de sobte, vaig sentir al meu davant la seva veu cortesa i alhora defallida.

Dispensi —digué—. Comprenc que vostè desitja tornar al seu lloc i em fa l'efecte que fuig perquè s'ha adonat de la meua presència. Segui tranquil·lament, li ho prego; jo ja me'n vaig.

Per la meua banda vaig pregar-li igualment quo hi restés; si havia retrocedit havia estat per no fer-li nosa.

— Vostè no em fa nosa —digué amb un cert accent amarg—; tot al contrari, més aviat em sento content de no trobar-me sol, almenys una vegada. D'ençà de deu dies que no he pronunciat una paraula... millor dit, de fa anys..., i resulta tan penós (potser justament perquè començo a sentir-me com ofegat) de conservar-ho tot ocult en un mateix... Jo no puc continuar ficat dins la cabina, dins aquest fèretre...; m'és impossible de resistir més..., i tampoc no puc suportar la gent, perquè riu a totes les hores del dia... M'és impossible de resistir-ho... La sento fins des de la meua cabina i m'he de tapar les orelles. És clar que ella ho ignora tot, i, a fi de comptes, el que a mi em passa, què els importa, als altres... —S'interrompé novament. Després, de sobte, amb paraula ràpida, digué—: Però jo no em voldria fer pesat..., perdoni el meu xerroteig.

El desconegut s'inclinà i féu un intent d'anar-se'n, però jo vaig insistir: «Vostè no em fa cap nosa; també jo tindria gust de parlar amb vostè, tranquil·lament, una petita estona... Vol fumar?». Ell agafà el cigarret que jo li ofería i l'encengué amb el meu llumí. Novament, la seva cara destacà, vacil·lant, sobre el bordatge, però ara mirant ben bé cap a on jo seia: darrere les ulleres els seus ulls m'examinaven àvidament, amb una extraviada violència. Vaig sentir una esgarrifança. Endevinava que aquell home desitjava parlar, necessitava parlar. I jo comprenia també que devia i necessitava callar per a poder-lo ajudar. Ens trobàvem l'un enfront de l'altre i ell m'oferí una segona cadira de coberta que hi havia lliure. Els nostres cigarrets espurnejaven i en la manera com l'anell lluminós del seu es bellugava en l'ombra inquietament comprenia que la mà li tremolava. Però jo romania callat i ell també. Després, de sobte, preguntà en veu baixa:

— Es troba molt cansat vostè?

— Gens ni mica.

La veu sortida de la foscor vacil·là de nou.

— Desitjaria preguntar-li quelcom... —digué—; millor dit, desitjaria contar-li quelcom. Comprenc perfectament que és absurd de dirigir-me al primer que em trobo, però..., el meu estat d'ànim és horrible..., he arribat en un punt que em cal parlar sigui com sigui..., si no, estic perdut... Vostè comprendrà fàcilment quan jo..., sí..., quan jo li hauré acabat de contar... Ja sé que vostè no em podria ajudar..., però jo em trobo com malalt a causa d'aquest silenci..., i un malalt sempre és ridícul per als altres...

Vaig interrompre'l per pregar-li que no es turmentés. Si bonament desitjava contar-me..., jo, naturalment, res no li podia prometre; però, tanmateix, era deure meu d'oferir-li la meva bona disposició. Quan ens trobem algú en un estat oprimat tenim el deure, naturalment, d'ajudar...

— El deure... d'oferir una bona disposició..., el deure, l'intent... ¿Pensa, doncs, vostè també, que hom té el deure..., el deure d'oferir la seva bona voluntat?

Tres vegades repetí la frase. Aquesta manera sorda i irritada de repetir les paraules em produí una sensació desagradable. Era boig aquell home? Estava embriac?

Però com si, aquesta suposició, l'haguessin expressada els meus llavis en veu alta, ell va dir de sobte en un altre to:

— Vostè potser creu que sóc boig o que estic embriac. No, res d'això..., res d'això encara. Només ha estat que la paraula que vostè acaba de pronunciar m'ha emocionat d'una manera estranya..., d'una manera estranya, perquè és això el que ara em turmenta: si hom té el deure..., el deure...

Començà de nou a barbotejar. Després s'interrompé de sobte i tot seguit tornà parlar.

— Jo sóc metge. I quan sou metge sovint s'ofereixen casos..., casos fatals..., sí, diguem-ne casos extrems, en els quals no se sap si hom té el deure...; en efecte, no hi ha més que un sol deure, aquell que es té

envers els altres, però també n'hi ha un altre envers un mateix, i un altre envers l'Estat, i un altre envers la Ciència... Cal socórrer, és clar; per això estudiem..., però aquestes màximes no solen ésser altra cosa que teoria... Fins a quin punt hem de socórrer? Vostè és un estranger i jo per vostè ho sóc també; jo li prego de servir silenci sobre el fet que vostè m'hagi vist..., bé!... Vostè pot callar i pot complir perfectament aquest deure... Jo li prego de parlar amb mi perquè moro ofegat dins el meu silenci... Vostè se m'ofereix ben disposat a escoltar-me... bé!... Però això és fàcil... En canvi, si jo li prego de fer un paquet amb el meu cos i llençar-lo al mar per la borda..., en aquest límit s'acaba la bona disposició de vostè, el seu ajut. Segurament hi ha un terme en algun punt..., allà on comença a comprometre's la nostra pròpia vida, la nostra responsabilitat. En algun punt hi deu haver un límit..., en algun punt s'ha d'aturar el nostre deure. ¿O, potser, per a un metge, el deure no té fites? ¿És que cal que sigui un salvador, un ajut universal, només perquè posseeix un diploma amb paraules llatines? ¿Per això ell ha de sacrificar, realment, la seva vida i llançar-se aigua freda a la sang quan alguna dona..., quan algun home se li presenta i li exigeix que sigui noble, bo, i que li ofereixi el seu auxili? Sí; sens dubte el deure fineix en algun punt..., allà on no ens és possible de donar-hi compliment, just allà...

Va interrompre's de nou i s'aixecà de sobtada.

— Dispensi..., parlo amb una tal excitació..., però no estic embriac... encara no estic embriac..., això em passa sovint actualment, li ho confesso amb tota franquesa en aquesta soledat infernal... Pensi que des de fa set anys he viscut gairebé exclusivament entre salvatges i feres..., és així com obliden de parlar amb tranquil·litat. I, quan un hom comença, aleshores és una torrentada... Però esperi..., sí, ara jo sé..., jo desitjava preguntar-li..., jo li volia explicar un cas en el qual m'agradaria de saber si un hom té el deure d'oferir auxili..., d'oferir auxili amb una puresa gairebé angèlica..., si un hom... D'altra banda, sentiria que la narració fos excessivament llarga. Realment, no es troba fatigat, vostè?

— Gens ni mica.

— Gràcies... moltes gràcies. Vol beure una mica?

Parlant així palpava en l'ombra, darrere d'ell. Quelcom va produir un sorollet de vidre; sens dubte, dues, tres, o diverses ampolles que entretocaren, les quals tenia al costat. El desconegut m'oferí un vas de whisky que a penes vaig tastar amb els llavis, mentre ell buidava el seu d'un sol glop. Restàrem un moment silenciosos. Sonà una campanada: eren dos quarts d'una.

— Doncs bé..., jo desitjaria contar-li un cas. Suposi's un metge quo resideix a..., en una petita ciutat..., o, millor dit, al camp..., un metge que..., un metge que...

S'interrompé novament. Després, tot fent un moviment ràpid, m'atansà la cadira.

— No, això no és així. Li haig de contar tot el cas directament, des del principi; si no, no ho podria comprendre... El que li explicaré no pot ésser exposat com un exemple, com una teoria...; li haig de contar el meu cas. En això no hi ha cap vergonya, cap dissimulació...; també, la gent se'm despulla al davant i em mostra la seva misèria, la seva orina, els seus excrements...; quan no ens queda més remei que demanar ajut hem d'evitar circumloquis i dir-ho tot tal com és... Per tant, el cas que li explicaré no és el d'un metge imaginari... Jo em trec tota la roba i, un cop nu, dic: jo...; la vergonya, l'he perduda en aquesta soledat repugnant, en aquest país maleït que a un hom li devora l'ànima i li xucla el moll dels ossos.

Sens dubte jo devia fer algun moviment perquè es va interrompre.

— Ah !, vostè protesta..., ho comprenc. Vostè torna entusiasmat de l'Índia, dels seus temples, de les seves palmeres, vostè torna amb tot el romanticisme que fa sentir un viatge d'un parell de mesos. Sí, els tròpics són meravellosos quan els travesseu amb tren, amb auto, amb *rickshaw*: també jo, tot això, ho vaig sentir d'aquesta manera quan per primera vegada vaig anar-hi, fa set anys. Tot era somiar: desitjava

aprendre la llengua i llegir els llibres sagrats en els textos originals, desitjava estudiar les malalties, treballar científicament, fer observacions sobre l'ànima dels indígenes, tal com diuen els europeus; en fi, desitjava esdevenir un missioner de la Humanitat, de la Civilització. Tots els qui hi van s'enlluernen pels mateixos somnis. Però allà, en aquell hivernacle invisible, aviat les forces ens abandonen, la febre, a la qual no podeu escapar per més quinina que prengueu, se'ns introdueix al moll dels ossos, ens fem indolents, la mandra a poc a poc ens domina fins a esdevenir talment una medusa. Un europeu, en certa manera, perd el seu natural propi quan venint de les ciutats populosos arriba on una d'aquestes maleïdes estacions pantanoses; tard o d'hora cada u cau en el parany: els uns beuen, els altres fumen opi, altres apallissen i acaben esdevenint bèsties ferotges...; de la manera que sigui, a cada u li arriba la seva bogeria. Un hom es recorda d'Europa, somia tornar a caminar un dia per un carrer, seure entre persones de la nostra raça blanca en una clara habitació de pedra; anys i anys un hom somia aquestes coses i després, quan arriba el temps en què aconseguim un permís, aleshores ja hem esdevingut massa mandrosos per a decidir-nos a emprendre el viatge. Endevinem que allà ens han oblidat, que hi seríem estranys, com un marisc a l'oceà, sobre el qual tothom pot posar el peu. Així un hom hi roman, s'abandona, s'embruteix en aquelles selves ardents i humides. Maleït aquell dia que em vaig vendre per anar a raure en aquell cau fastigós...!

»D'altra banda, la meva decisió no fou presa de bon grat. Jo havia estudiat a Alemanya, havia obtingut el títol de metge i fins era un bon metge i havia aconseguit una plaça a l'hospital clínic de Leipzig; en no recordo quin número de les *Medizinische Blätter* hom va parlar amb molt d'elogi d'una nova injecció que jo havia estat el primer a practicar. Fou aleshores que em vaig embolicar en una aventura galant: era una dona que jo havia conegut a l'hospital, la qual havia encès tal bogeria en el seu amant que aquest va disparar sobre ella el seu revòlver; i aviat també jo vaig esdevenir boig per ella. El seu caràcter era orgullós i fred en tal mesura que sovint m'irritava. Jo sempre he

estat víctima de dones dominadores i insolents, però aquesta em féu vinclar el cos fins a tal extrem que els ossos em cruixien. Jo feia el que ella volia. Jo..., i bé!, per què no dir-ho?, quan de tot això que li conto ja fa vuit anys, jo vaig prendre, induït per ella, el diner de la caixa de l'hospital, i, un cop el robatori fou descobert, l'escàndol que es va produir fou infernal. Un oncle meu facilità encara el necessari per a cobrir el dèficit, però la meva carrera estava perduda. Aleshores vaig assabentar-me que el Govern holandès reclutava metges per a les colònies i oferia part del sou a la bestreta. Fàcilment, vaig comprendre que la tasca a fer no devia ésser gaire agradosa quan oferien diners per endavant; a més a més, jo sabia que, en aquests indrets on regna la febre, les creus funeràries s'hi multipliquen tres vegades més ràpidament que al nostre país. Però quan un hom és jove creu que la febre i la mort només fan víctimes en els altres. En fi, jo no tenia gaire a escollir; vaig traslladar-me a Rotterdam i en aquesta ciutat vaig firmar un contracte per deu anys. Tot seguit van lliurar-me un bell feix de bitllets del qual vaig trametre la meitat al meu oncle i l'altra meitat va desaparèixer a la sina d'una dona que em vaig trobar pel barri del port, la qual em deixà sense un cèntim només perquè s'assemblava força a aquella gata maleïda. Sense diner, sense rellotge, sense il·lusions, vaig allunyar-me d'Europa; ni la més lleugera emoció no vaig sentir quan vam sortir del port. Igual que vostè, igual que tots, vaig seure a coberta i, quan a la fi vaig veure la Creu del Sud i les palmeres, el meu cor va batre d'emoció. Ah!, la selva, la soledat, el silenci, com em feien somiar! I bé, no fou soledat precisament el que em va faltar. Em varen deixar, no pas a Batàvia o a Surabaia, ciutats on hi ha homes, i clubs, i golf, i llibres, i diaris, sinó —el nom no fa la cosa— en una estació de districte, que tenia la ciutat més propera a una distància per a guanyar la qual calien dos dies de viatge. Un parell de funcionaris secs i ensopits i un altre parell d'individus de la “mitja casta” constituïen tota la meva societat; altrament, al meu entorn no hi havia altra cosa que, amplament i extensament, la selva, plantacions, boscatges i terres pantanoses.

»Al començament la cosa encara va anar d'una manera suportable. Vaig dedicar-me a tota mena d'estudis; en certa ocasió, havent sofert el vicegovernador un accident d'automòbil del qual va sortir amb una cama trencada, vaig fer-li una operació sense ajut de ningú, i vaig obtenir un èxit que va fer parlar molt. També, vaig dedicar-me a col·leccionar tòxics i armes usades pels indígenes i vaig ocupar-me en mil altres petites coses a fi de mantenir l'ànim despert. Tot això, però, només va durar mentre em restà l'energia que portava d'Europa; després, vingué l'esgotament. El parell de funcionaris europeus m'ensopeien i aviat vaig trencar-hi tota relació; vaig dedicar-me a la beguda i a somiar reclòs en mi mateix com una ostra. Només em restaven un parell d'anys; després seria lliure i obtindria una pensió, podria tornar a Europa i encara començar una nova vida. Pròpiament, jo no feia altra cosa que esperar, romandre tranquil i esperar. I així avui encara esperaria si ella..., si aquell fet estrany no s'hagués esdevingut.

La veu que jo sentia parlar en l'ombra va aturar-se. Tampoc la pipa no tornà a lluir. S'esdevingué un silenci tan pregon que tot d'una vaig sentir novament l'aigua que es partia escumejant contra la carena del vapor i el batec sord i llunyà del cor de la màquina. De bon grat hauria encès un cigarret, però temia la resplendor brillant del llumí i el reflex a la cara d'aquell home. Ell seguia silenciós, tot silenciós. Jo no sabia si havia acabat, si pensava, o si dormia, tan profund era el seu silenci.

Aleshores la campana del vapor va deixar sentir un toc sec i enèrgic: era la una de la matinada. El desconegut s'aixecà; al mateix temps vaig tornar a sentir soroll de vidres. Sens dubte la seva mà cercava les ampolles de whisky. Fins a mi va arribar un lleuger glu-glu; després, de sobte, novament començà a parlar la veu, però ara amb una tensió més forta, amb una passió més intensa.

— I bé!... esperi's..., ah!, sí, ja recordo. Doncs jo em trobava allà, en el meu cau maleït, talment una aranya enmig de la seva tela, immòbil durant llargs mesos. Acabava de passar tot just el període de pluges.

Setmanes i setmanes havia sentit el fuet de l'aigua sobre la teulada. No havia vingut cap persona, cap europeu; havia romàs dies i dies assegut dins la casa amb les meves dones grogues i el meu bon whisky. Jo em trobava aleshores completament *down*, completament embriac de records d'Europa; quan llegia alguna novel·la on es parlava de carrers clars i de dones blanques, els dits em començaven a tremolar. M'és impossible de descriure-li exactament l'estat en què em trobava: era una mena de malaltia dels tròpics, una enyorança frenètica, febril i tanmateix lassa que de tant en tant s'apodera d'un hom. Doncs en aquest estat em trobava jo assegut aleshores, si no ho recordo malament, examinant un atlas i somiant el viatge. De sobte van trucar a la porta; el *boy* i una de les dones, que eren a fora, obriren els ulls completament sorpresos, fent gestos expressius: a la porta hi havia una dama, una *lady*, una dona blanca. Jo vaig aixecar-me ràpidament. No havia sentit cap soroll de cotxe ni d'automòbil. ¿Una dona blanca sola en aquell desert? Ja anava a baixar l'escala, però vaig retrocedir i, atansant-me al mirall, vaig posar en ordre ràpidament la meva roba. Em sentia nerviós, inquiet, amargat per un pressentiment desagradable, car no coneixia cap persona sobre la terra que pogués venir amicalment a trobar-me. Per fi vaig baixar.

»Al vestíbul s'esperava una dama que vingué pressosa al meu encontre. Un espès vel d'automobilista li ocultava la cara. Anava a saludar-la, però ella ràpidament em prengué la paraula. "Bon dia, doctor", digué en un anglès lliscós (una mica massa lliscós i al mateix temps com si hagués estat après per antelació). "Dispensi'm si el sorprenc. Però justament ens trobàvem a l'estació; el nostre auto hi és aturat." Per què, doncs, ella no havia utilitzat l'auto per a arribar fins a casa meva? Aquest pensament em va passar pel cap com un llamp. "Aleshores he recordat que vostè vivia aquí. Ja he sentit parlar molt de vostè; vostè ha fet una veritable meravella en l'operació del vicegovernador; la seva cama és completament *all right*, juga al golf com abans. Ah!, sí, tothom en parla encara allà entre nosaltres, i de bon grat ens desfariem del nostre cirurgià rondinaire i també dels altres dos si vostè

s'avingués a venir-hi. I, en fi, icom és que no el veiem mai per allà! Vostè viu com un iogui..."

»I així continuà xerrotejant una estona, cada vegada amb més rapidesa, sense deixar-me pronunciar una paraula. Quelcom de nerviós i d'inquiet s'endevinava en aquell xerroteig, i aquesta mateixa inquietud va encomanar-se'm a mi també. Per què parla tant?, em preguntava jo; per què no es treu el vel?, per què no em diu qui és? ¿No és pas víctima de la febre?, potser està malalta?, és boja? La meva nerviositat anava en augment perquè em sentia ridícul de trobar-me dret al seu davant, aclaparat per la seva parleria sense acabament. Per fi féu un curt silenci, i aleshores vaig poder invitar-la a pujar.

»Ella va fer un signe al *boy* perquè restés al vestíbul i pujà l'escala davant meu. "M'agrada com està instal·lat", digué esguardant la meva cambra. "Ah!, llibres magnífics. Els voldria llegir tots!". S'atansà als prestatges i tafanejà els títols. Per primera vegada d'ençà que havia arribat callava un minut.

»— Li podria oferir una tassa de te? —vaig preguntar-li.

»Ella, però, sense tombar el cap vers mi i tot continuant llegint els títols dels llibres, respongué:

»— No; gràcies; marxem ara..., no tinc temps..., només era una curta excursió... Ah!, també té aquí obres de Flaubert. M'agrada molt aquest autor..., és admirable, admirable; *l'Education sentimentale...* Veig que vostè llegeix també en francès... Però vostè ho coneix tot!..., sí, els alemanys ho aprenen tot a l'escola... Realment és una gran cosa conèixer tantes llengües!... El vicegovernador l'admira a vostè; tothora li sentim dir que vostè és l'únic de qui sofriria operar-se una altra vegada..., el cirurgià que tenim allà no serveix sinó per a jugar al bridge... D'altra banda, li he de dir —i tot parlant així seguia sense tombar el cap vers mi— que avui a mi mateixa m'ha vingut la idea de venir-lo a consultar..., i, com que passàvem prop de casa seva, he pensat..., però em sembla que vostè ara es troba ocupat..., ja tornaré un altre dia.

»Per fi descobreixes les teves cartes, vaig pensar jo de seguida. Tanmateix, vaig dissimular i vaig respondre-li que seria per a mi un honor de servir-la ara o quan bé li semblés.

»— No es tracta de res que tingui importància —digué ella tombant un xic el cos mentre fullejava un llibre que havia agafat del prestatge—, absolutament. Petites molèsties..., coses de dones... Vertígens, desmais. Aquest matí, quan passàvem una corba, de sobte he perdut el coneixement, com si fos morta..., el *boy* ha hagut de redreçar-me un xic el cos en l'auto i anar a cercar aigua... Potser el xofer anava massa de pressa..., ¿no li sembla, doctor?

»— El que diu no és suficient per a poder emetre un judici. Parleix sovint aquests desmais?

»— No..., més ben dit, sí..., aquests darrers dies..., justament aquests darrers dies..., sí..., he perdut el coneixement alguna vegada, he sentit basqueig.

»Novament, s'havia atansat als prestatges; adés deixava un llibre, adés en prenia un altre i el fullejava. La seva conducta era estranya. Per què fullejava d'aquella manera..., tan nerviosa, per què no es treia el vel? Amb tota intenció jo m'abstenia de qualsevol observació. Sentia gust a deixar-la esperar. Per fi començà novament a parlar en la seva manera indolent i continuada.

»— No li sembla, doctor, que això no deu ésser res de greu? Res de tropical..., res de perillós...

» — Caldria abans comprovar si vostè té febre. Em permet de prendre-li el pols?...

» Vaig intentar atansar-me..., però ella s'apartà un xic.

» — No, no, de febre, no en tinc... n'estic segura, completament segura... Jo mateixa m'he observat cada dia..., d'ençà..., d'ençà que m'han agafat aquests desmais. Mai no m'he trobat gens de febre; sempre, exactament, 36,4. També tinc l'estómac sa.

»Jo vaig vacil·lar un moment. Ja feia una estona llarga que començava a sospitar: sens dubte aquella dona desitjava demanar-me alguna cosa; en un desert no es va a fer una visita sols per parlar de Flaubert. Un minut, dos minuts, vaig fer-la esperar.

»— Perdoni'm —li vaig dir aleshores ja sense embuts—, podria fer-li unes quantes preguntes?

»— Certament, doctor. Vostè és metge —respongué ella, però de nou va girar-se'm d'esquena i es posà a remenar llibres.

»— Ha tingut fills vostè?

»— Sí, un fill.

»— I anteriorment..., o, més ben dit, aleshores..., va tenir molèsties semblants?

»— Sí.

La veu li havia canviat completament. Ara era clara, segura, despullada de parauleria vana, sense cap nerviositat.

»— I no seria possible que vostè..., dispensi la pregunta..., que vostè es trobés actualment en un mateix estat?

»— Sí.

» Aguda i tallant va caure dels seus llavis aquesta paraula, com un ganivet. En la seva cara, sempre tombada cap a un costat evitant de mirar-me, no es va moure el més petit tret.

»— Potser, senyora, el millor seria que se sotmetés a un examen general... Si no hi té inconvenient..., vol passar a la cambra immediata?

» De sobte es va girar cap a mi. A través del vel vaig sentir un esguard fred i decidit mesurant-me de cap a peus.

»— No..., no cal..., estic completament certa del meu estat.

La veu vacil·là un moment. De nou brillà en la foscor el vas ple de whisky.

— Doncs bé, vostè que escolta..., intenti, però, primerament, imaginar-se un instant la meva situació. Una dona es presenta a la casa d'un home que es consumeix en la seva soledat; la primera dona blanca que entra a la seva cambra des de fa un grapat d'anys... I de sobte sento

que dins l'habitació hi ha quelcom maligne, quelcom perillós. És un pressentiment: em sento dominat per la por davant la dura resolució d'aquesta dona, que, havent entrat amb un xerroteig atordidor, després canvia de to sobtadament i m'imposa la seva exigència, talment un ganivet sobre el pit. Perquè, el que ella desitjava de mi, jo ja ho sabia; ho havia endevinat de seguida. No era la primera vegada que una dona havia vingut a buscar-me amb una semblant pretensió; però aquelles que ho havien fet s'havien presentat d'una altra manera: s'havien presentat avergonyides o suplicants, mullades de llàgrimes, fent juraments. Aquí, però, era una..., sí, una decisió viril, dura com l'acer... Des dels primers segons havia comprès que aquella dona era més forta que jo..., que ella em podia imposar la seva voluntat tal com s'ho proposés... Però..., però..., també en mi hi havia quelcom de malignitat..., l'home que es disposa a la defensa, una certa irritació..., per tal com..., jo ja li he dit..., des d'un principi, sí, millor encara, des d'abans d'haver-la vista, havia sentit aquesta dona com un enemic.

»En un començament vaig servir silenci; aquest silenci era més aviat tossuderia i irritació. Endevinava que ella m'esguardava per sota el vel amb un esguard provocatiu, imperiós, i que em volia forçar a parlar. Però jo no cedia tan fàcilment. Vaig començar a parlar, però..., evasivament..., sí, sense proposar-m'ho, imitant la seva tàctica verbosa, indiferent. Jo feia com si no la compregués, amb l'intent —no sé si vostè m'entendrà— de forçar-la a dir clarament el que desitjava; jo no volia oferir, sinó..., ésser pregat..., justament per ella, ja que se'm presentava amb un posat tan altiu..., i perquè sabia que jo amb les dones a res no m'humilio tant com davant aquestes actituds de fred orgull.

»Vaig dir-li, doncs, valent-me d'una abundor inútil de paraules, que el que tenia era de poca importància, aquelles febleses obeïen únicament el curs normal de les coses i que, al contrari, més aviat garantien un desenrotllament favorable. Vaig esmentar-li casos llegits en revistes de clínica operatòria...; parlava, parlava sense descans, amb indolència i lleugeresa, considerant sempre el seu cas com una cosa

sense importància, i..., esperant sempre que ella m'interrompés. Perquè jo sabia que no ho podria suportar llarga estona.

»Per fi ella va tallar la meva xerrameca amb un gest de la mà com per llençar lluny tot aquell doll de paraules convincents.

»— No és això, doctor, el que a mi em posa intranquil·la. Quan jo vaig tenir el meu nen, la meva salut era millor..., però ara jo no em trobo *all right*..., el cor no em funciona bé...

»— Ah !, pertorbacions cardíques? —vaig exclamar jo, aparentment intranquil—; aleshores caldrà fer un reconeixement ara mateix.

»I vaig fer un moviment com si anés a aixecar-me per portar l'estetoscopi. Però ella va intervenir ràpidament. La seva veu era en aquest instant aguda i imperativa, com una ordre militar.

»— El cor no em funciona bé, doctor, i li prego que cregui el que li dic. No vull perdre temps en reconeixements. Vostè hauria de tenir, em sembla, una mica més de confiança en mi. Jo, almenys, he demostrat tenir-ne bastant en vostè.

»La lluita es presentava: allò significava un desafiament palès. I jo l'acceptava.

»— La confiança exigeix franquesa, una franquesa completament sincera. Parli clar, jo sóc metge. I abans de tot tregui's el vel, segueix, deixi els llibres tranquils i miri'm a la cara. A cal metge, s'hi va sense vels.

»Ella m'esguardà fixament, amb arrogància. Vacil·là un moment. Després va seure i s'aixecà el vel. La seva cara era talment..., com jo havia temut: una cara impenetrable, dura, d'expressió continguda, d'una bellesa d'edat indefinida, una cara d'ulls blaus, característicament anglesos, en què tot sembla tranquil però darrere els quals es poden somiar totes les passions. Aquesta boca petita i rígida no exterioritzava cap secret quan ella no ho volia. Ens esguardàrem, un minut, l'un a l'altre —ella ordenant i preguntant alhora, i amb una cruïda tan freda que jo no la vaig poder suportar i, involuntàriament, vaig apartar els ulls.

»Picà lleugerament sobre la taula amb els nusos dels dits. També, doncs, estava nerviosa. Després, de sobte, digué amb paraula ràpida:

»— Sap, doctor, el que desitjo, o no ho sap?

»Em sembla saber-ho. Però m'agradaria una mica més de franquesa. Vostè desitja posar fi al seu estat... Vostè desitja que jo la deixi lliure de les seves molèsties..., destruint-ne la causa. És això?

»— Sí.

»La paraula li sortí dels llavis com un cop de destrat.

»— Sap, també, que una temptativa així és perillosa..., per a tots dos?

»— Sí.

»— Que legalment m'és prohibit...?

»— Hi ha casos en què no és prohibit, sinó fins i tot ordenat.

»— Però aquests casos exigeixen una indicació mèdica.

»— Vostè pot trobar aquesta indicació. Vostè és metge.

» Mentre parlava així els seus ulls m'esguardaven serenament i fixament, sense fer el més petit moviment. Allò era una ordre, i jo, en la meua feblesa, tremolava admirat davant el poder demoníac de la seva voluntat. Tanmateix jo no cedia encara; tractava de dissimular que ja em trobava vençut. "No anem tan de pressa. Cal posar inconvenients, obligar-la a suplicar." Així pensava jo en el meu fur intern amb una certa voluptuositat.

»— Això no depèn sempre de la voluntat del metge. Tanmateix estic disposat amb un col·lega de l'hospital...

»— Jo no vull cap mena d'ajut del seu col·lega...; jo només el necessito a vostè.

»— Em podria dir per què m'ha elegit a mi justament?

»Ella em llançà un fred esguard.

»— No tinc cap inconvenient a dir-li-ho. Senzillament, perquè vostè viu en un lloc apartat, perquè vostè no em coneix, perquè vostè

és un bon metge i perquè vostè... —ara vacil·lava ella per primera vegada—, perquè vostè no s'estarà gaire temps en aquest país, sobretot si..., si rep una forta quantitat per tornar-se'n a casa.

»Vaig restar glaçat. Aquella franquesa comercial, mercantil, m'havia deixat com estabornit. Fins aleshores encara no s'havien obert els seus llavis per formular cap prec: tot havia estat calculat d'abans, i per intentar-ho m'havia espiat amb la idea de venir després a fer-me la proposta. Jo sentia com el poder diabòlic de la seva voluntat em tenallava, però feia esforços desesperats per defensar-me. Encara una vegada vaig intentar mostrar-me com un home positiu i fins irònic.

«— I aquesta forta quantitat vostè..., vostè, la posaria a les meves mans?

«— Sí, per a les seves necessitats i per a la immediata sortida d'aquest país.

«— Vostè no ignora que d'aquesta manera jo perdo la meva pensió.

«— Seria indemnitzat.

«— Veig que parla amb tota franquesa... Però encara en desitjaria més. Quina quantitat s'ha proposat donar-me com a honoraris?

«— Dotze mil florins, que seran pagats en xecs a Amsterdam.

«Jo tremolava..., tremolava de còlera i alhora..., d'admiració. Aquella dona ho havia calculat tot: la quantitat i la forma d'ésser-me facilitada perquè jo m'hagués de veure obligat a emprendre el viatge; havia avaluat el preu que podria correspondre a la meva intervenció i m'havia comprat sense conèixer-me; havia disposat de mi només per predisposició de la seva voluntat. De bon grat l'hauria bufetejada... Però quan vaig aixecar-me tremolant —també ella s'havia aixecat— i esguardant-la fixament als ulls, de sobte, tot veient aquells llavis tancats que es resistien a suplicar i aquell front orgullós que es resistia a inclinar-se, vaig sentir-me pres per una mena..., de desig violent. Sens dubte se'n degué adonar, perquè va arrugar el front a la manera d'aquell que es vol treure de davant una persona que li és molesta. Sobtadament, l'odi aparegué nu entre tots dos. Jo endevinava que ella

m'odiava perquè tenia necessitat de mi, i jo l'odiava a ella perquè..., perquè no es doblegava al prec. Fou durant aquest silenci, aquest curt silenci, que ens vàrem parlar amb completa sinceritat per primera vegada. Després un pensament em mossegà com un rèptil i vaig dir-li..., vaig dir-li...

»Però, esperi's, vostè comprendria malament el que vaig fer..., el que vaig dir-li; primerament li hauré d'explicar com..., com aquest pensament de boig se'm va acudir...

Una altra vegada es va sentir en l'ombra un so de vidres. I tot seguit la veu es féu més vibrant.

— No és que jo me'n vulgui excusar, justificar, presentar-me com a innocent... Però sense el que li diré vostè no em sabria comprendre... Ignoro si a mi em podrien considerar com un home bo, però..., crec que sempre he estat un individu ple de sol·licitud i que sempre... En la miserable vida que jo feia en aquell país l'única alegria que un hom tenia era poder salvar l'existència d'una persona, gràcies al grapatet de ciència adquirida..., una mena d'alegria divina... Realment els meus moments més feliços eren quan un noieta de raça groga, amb la cara blanca i blava de terror, venia a mi portant el peu inflat per la mossegada d'una serp, cridant ja de lluny que no caldria tallar-li la cama i que jo encara la hi podria salvar. He recorregut llargues distàncies quan alguna indígena jeia víctima de la febre i, també, tal com aquesta desitjava, ja he procedit amb altres dones, allà a Europa, quan era a la clínica. Però en altres casos un hom comprenia que aquella persona tenia necessitat del metge, un hom sabia que un ésser era salvat de la mort o de la desesperació, i justament per a ajudar els altres cal tenir consciència que els sou necessari.

»Aquesta dona, però —no sé si sabré explicar el que desitjo—, m'irritava; em va irritar des del moment en què aparentant un passeig se'm va presentar a casa meva; a causa del seu orgull i de la seva resistència excità en mi..., com li ho podria explicar?..., excità en mi la tosuderia, provocant-me a resistir-la igualment amb tot el que pugui

portar dintre meu d'ocult i de maligne. Que jugués a fer la *lady*, que tractés fredament un negoci en què la cosa anava a vida o a mort, em tornava boig... I després..., després..., veritablement, el seu estat no li venia pas de jugar al golf... Jo sabia..., millor dit, vaig imaginar de sobte —aquest és el pensament del qual abans li he parlat—, amb una horrible diafanitat, que aquella dona freda, orgullosa, glacial, que arrugava durament les celles sobre els seus ulls d'acer quan jo l'esguardava només per defensar-me..., sí, gairebé amb menyspreu..., dos o tres mesos abans s'havia trobat en un llit ardentment abraçada amb un home, nua com una bèstia i potser sospirant voluptuosa, els dos cossos enganxats, l'un amb l'altre, com dos llavis... Aquest, aquest era el pensament que em cremava el cap mentre ella m'esguardava tan orgullosa, tan inaccessible i freda, talment un oficial anglès..., i aleshores una aguda tensió s'apoderà de tot el meu ésser i em dominà la idea d'humiliar-la... Des d'aquest instant vaig veure, a través de les robes que la cobrien, el seu cos nu... ; des d'aquest instant sols vibrà en mi el desig de posseir-la, d'esprémer un sospir dels seus llavis durs, de sentir vençuda per la voluptuositat aquella dona freda, orgullosa, com ho havia aconseguit aquell altre, aquell altre que jo no coneixia. Això..., això era el que jo volia explicar-li... A pesar de la meva desmoralització, mai de la meua vida no he intentat aprofitar-me de la meua condició de metge... I aquesta vegada no era la lascívia, ni la luxúria, ni el desig sexual, sincerament dic que no..., altrament ho confessaria..., només l'ànsia de dominar aquell orgull..., només l'ànsia de dominar com a home... Crec haver-li dit ja que les dones orgulloses, aparentment fredes, s'han sabut apoderar sempre de la meua voluntat, però en aquesta ocasió calia prendre també en consideració una altra cosa: que feia set anys que vivia en aquell lloc sense haver tingut una dona blanca, que no coneixia el que era la resistència..., perquè en aquell país les doncs, aquelles bestioletes gracioses i mioladores, tremolen de respecte quan un blanc, "un se·nyor", les pren...; són humils, fàcils, sempre ben disposades a servir-vos tot deixant sentir un riure dòcil, semblant a una gallineta

ponedora..., però és justament aquesta submissió, aquest esperit d'esclau, el que us marceix la il·lusió, el plaer... Ara vostè podrà comprendre quin efecte, quina commoció, es produí en mi quan de sobte vaig veure aparèixer una dona, plena d'orgull i d'odi, reservada fins a les ungles i al mateix temps traspuant misteri, portant encara el pes d'una passió recent..., quan una dona així penetrà amb tota insolència dins la gàbia d'un home en aquelles condicions, d'una bèstia humana isolada, famolenca, bloquejada... Això..., això, només li ho he volgut dir perquè pogués comprendre la resta..., el que va ocórrer després. Doncs bé..., dominat per no sé quina ànsia maligna, enverinat pel pensament d'imaginar-la nua, sensual, lliurada al plaer, vaig fer encara un esforç per contenir-me i vaig aparentar indiferència:

»— Dotze mil florins?... —vaig dir fredament—. No, per una quantitat així jo no em comprometo a res.

»Ella m'esguardà un xic pàl·lida. Segurament, comprenia que la meva resistència no era motivada pel desig de diner. Tanmateix va dir:

»— Fixi, doncs, la quantitat.

»Aleshores vaig abandonar el meu to indiferent:

»— Juguem a cartes vistes —vaig dir—. Jo no sóc cap home de negocis..., jo no sóc el miserable apotecari de *Romeu i Julieta* que ven el seu filtre per *corrupted gold*. Jo potser sóc tot el contrari d'un home de negocis... Li asseguro que per aquest camí no aconseguirà el que desitja.

»— Així, doncs, renuncia a fer el que li demano?

»— Per diner m'hi nego absolutament.

»Vam romandre un segon en un complet silenci, tan pregon que per primera vegada li vaig sentir la respiració.

»— Quina altra cosa, doncs, pot desitjar?

»Des d'ara vaig abandonar la meva reserva.

»— Desitjo primerament que..., em tracti no pas com un adroguer..., sinó com un home. Que si necessita ésser assistida no em parli

tot seguit del seu diner..., sinó que em pregui..., a mi, l'home, per assistir-la com un ésser humà... Jo no sóc solament un metge, no tinc solament hores de visita..., també tinc altres hores..., i vostè potser ha vingut a veure'm en una d'aquestes...

»Ella restà silenciosa un moment. Després arrodoní un xic els llavis, tremolà i digué ràpidament:

«— Així, doncs, si jo li ho prego..., aleshores ho farà?

«— Vostè intenta encara fer un negoci. No vol pregar sinó després que jo li hauré donat la meva paraula de complaure-la. Cal, però, que primerament sigui vostè la qui em pregui; després, ja li donaré la meva resposta.

»Ella aixecà el cap com un cavall fogós i m'esguardà amb còlera.

«— No, jo no li pregaré mai, a vostè. Abans em deixaria matar.

»Aleshores la ira s'apoderà de mi, una ira vermella, insensata.

«— Doncs bé, ara seré jo el qui exigiré, ja que es nega a pregar-me. Em sembla que no puc ésser més clar. Vostè sap perfectament el que desitjo. Doncs un cop ho hauré obtingut aleshores l'assistiré.

»Va esguardar-me fixament un instant. Després... —oh!, no puc, no puc dir-li com em fou esgarrifós allò—, després els trets de la seva cara es van tibar, i va riure, va riure's de mi amb un menyspreu impossible d'explicar, amb un menyspreu que em deixà com estabornit i que al mateix temps..., m'embriagà... Fou com una explosió, tan sobtada, tan violenta, deslligada per una força tan monstruosa (aquell riure de menyspreu!), que jo..., que jo m'hauria deixat caure a terra i li hauria besat els peus. Això només durà un segon..., va ésser com un llamp i vaig sentir foc per tot el meu cos... Mentrestant ella m'havia tombat l'esquena i es dirigia cap a la porta.

»Inconscientment vaig intentar anar cap a ella..., per excusar-me..., per suplicar-la..., no em restaven ja forces... Ella, però, es girà encara una vegada i digué..., no, ordenà:

«— No intenti seguir-me o indagar qui sóc... Se'n penediria.

«— I tot seguit desaparegué tancant la porta amb un cop violent.

Una nova vacil·lació. Un nou silenci. Una altra vegada dominà la remor nocturna, com si fos la claror lunar que es precipités en onades. Per fi la veu reprengué el seu relat:

— La porta es tancà violentament..., però jo vaig romandre clavada a terra, immòbil... La seva ordre m'havia hipnotitzat... Vaig sentir com baixava l'escala, com tancava la porta de la casa..., vaig sentir-ho tot, i la meua voluntat s'arborava devers ella..., devers ella..., jo no sé per què..., per cridar-la que tornés, per apallissar-la o per escanyar-la...; devers ella..., devers ella... Però jo no em podia moure..., els meus membres estaven com paralyzats per una descàrrega elèctrica... El llampec imperatiu del seu esguard m'havia arribat fins al moll dels ossos... Ja sé que aquestes coses no són per a explicar-les ni contar-les a ningú..., potser semblaran ridícules, però jo vaig restar immòbil..., immòbil... Em van caldre uns quants minuts, potser cinc, potser deu, abans que pogués desclavar un peu de terra...

»Però, a penes em vaig poder moure, tot seguit vaig sentir-me ple de fogositat i de nervi... Ràpidament vaig baixar l'escala. Ella no podia haver seguit altre camí que el que portava a l'estació... Vaig precipitar-me a l'hangar per agafar la meua bicicleta, però vet aquí que havia oblidat la clau; aleshores amb un cop fort esquerdo l'envà i aviat cruixen els bambús fets estelles...; munto a la bicicleta i em llanço a corre-cuita pel camí que ella devia haver seguit...; calia que..., calia que arribés a atrapar-la abans que retrobés l'automòbil... Fos com fos, hi volia parlar.

»La pols del camí s'aixecava al meu entorn...; ara era quan jo comprenia el temps que devia haver romàs immòbil, allà al pis de la casa... Al lluny, en la corba de la selva, a prop de l'estació, vaig distingir-la com caminava cuita-corrents, amb un pas rígid i ràpid, acompanyada del *boy*... Però, també, ella em degué observar, perquè vaig veure que parlava amb el noi, que aquest restava endarrere i ella continuava sola el camí... Què intentava? Per què volia ésser sola?... Que potser desitjava parlar-me sense que fóssim sentits?... Amb una fúria

cega pedalejo sense descans... De sobte observo quelcom posat de través sobre el camí..., és el boy... Tinc el temps precís per a desviar la roda, però sense poder evitar de caure...

»Tot llançant juraments vaig aixecar-me de terra... Sense adonar-me del que feia, alço el puny sobre el brètol, però m'esquiva el cos. Aixeco tot seguit la bicicleta per muntar novament..., i el gran belitre se'm posa davant, agafa la roda i crida en un mal anglès: "*You remain here!*".

»Vostè no ha viscut als tròpics; ignora, per tant, la insolència amb la qual un brivallet de la raça groga subjecta la bicicleta d'un "senyor" blanc i li ordena, a ell, al "senyor", d'aturar-se. Jo, però, en comptes de respondre li engego un cop de puny al nas... Vacil·la sobre els peus, però no deixa anar la màquina... Els seus ulls, estrets i porucs, em miren amplament oberts, expressant una angúnia d'esclau... Tanmateix, continua agafat a la roda amb una fixesa diabòlica... "*You remain here*", murmurà encara una vegada. Fou una sort que no portés el revòlver; si no, li hauria fet mossegar la pols.

»Lluny d'aquí, miserable! —vaig dir-li solament. Ell va esguardar-me humiliant el cos, però sense deixar la màquina. Li engego encara un segon cop de puny al cap; el resultat segueix essent nul. Aleshores la còlera s'apoderà de mi...; veient que ella ja és lluny, que potser ha marxat ja amb l'auto..., descarrego al *boy* un cop de puny de boxador professional, a la barba, que el fa rodar per terra. Per fi la bicicleta queda lliure..., però un cop l'he muntada veig que no funciona...; a causa de la meva lluita amb el *boy* el manillar s'ha torçat... Amb mans febrores intento redreçar-lo..., tot inútil: vaig haver de llençar la bicicleta a través del camí, vora el belitre, quan s'aixecava vessant sang en abundància i feia un moviment per apartar-se'n... I després...; no, vostè no pot comprendre quin espectacle més ridícul suposa en aquell país que davant de tothom un europeu... Però jo no sabia el que feia..., només tenia un pensament: seguir-la í aturar-la... Vaig començar, doncs, a córrer, a córrer com un boig, camí enllà, passant per davant

les barraques on la xusma groga s'agombolava, plena d'estupor, tot veient un home blanc, el doctor, corrent com un desesperat.

>Amarat de suor vaig arribar a l'estació... La meva primera pregunta va ésser: "On és l'auto?". Acabava de marxar... La gent m'esguardava estranyada; devia tenir l'aspecte d'un boig, anant com anava tot mullat, la roba en desordre, preguntant a crits abans encara d'aturar-me... Allà al fons del camí es veia un remolí de fum blanc que l'auto deixava al seu darrere... Ella havia aconseguit el que volia..., havia aconseguit el que volia tal com ho deu aconseguir tot amb la duresa inhumana del seu caràcter calculador.

»Però llançar juraments no serveix de res... Als tròpics no hi ha cap secret entre els europeus..., tothom es coneix; tot es converteix en un esdeveniment... D'alguna cosa serví que el seu xofer restés una hora al bungalou del governador... Al cap d'alguns minuts jo ja ho sabia tot...: sabia qui era ella..., que vivia allà baix, a la capital, a vuit hores de ferrocarril des d'on jo habitava..., que era..., diguem-ne la filla d'un important comerciant, extraordinàriament rica, distingida, una anglesa...; també, vaig assabentar-me que el seu marit es trobava a Amèrica feia cinc mesos i que arribaria al cap de pocs dies per emportar-se-la a Europa...

»Però (i aquest pensament em cremava la sang a les venes com un verí) al cap de dos o tres dies, a tot estirar, ella podia deslliurar...

»— Fins ara jo li he pogut fer comprensible tot el que porto explicat..., potser només perquè fins a aquest moment jo encara em comprenia a mi mateix..., i com a metge hauria pogut diagnosticar en tot instant sobre el meu propi estat. Però d'ençà d'aquest moment em vaig començar a sentir pres com per una febre..., vaig perdre la noció de mi mateix..., o, més ben dit, adonant-me que tot el que feia era insensat, no tenia cap poder sobre mi..., jo mateix: no em comprenia... Només em preocupava una sola idea: aconseguir el que m'havia proposat... D'altra banda, esperi's..., potser li podré fer comprendre encara... Sap què és l'*amok*?

— L'*amok*?..., em sembla recordar... És una mena d'embriaguesa característica en els malais.

— Quelcom més que embriaguesa..., és bogeria, una mena de ràbia humana..., un atac de monomania insensata que empeny a l'assassinat, monomania a la qual cap intoxicació alcohòlica no es pot comparar... Jo mateix, durant la meva estada en aquell país, vaig estudiar alguns casos (quan es tracta dels altres, un hom sempre és positiu i ple de seny), però sense poder descobrir mai el terrible misteri del seu origen... Probablement cal cercar-ne la causa en el clima, en aquella atmosfera espessa i ofegadora que influeix sobre els nervis com una nit tempestuosa fins que els fa esclatar... Doncs bé, l'*amok*..., sí, l'*amok* és el següent: un malai, un bon home qualsevol de caràcter pacífic, beu el seu beuratge..., seu allà tot moix, indiferent, esllanguit..., com jo em trobava a la meva cambra..., i de sobte fa un bot, agafa el punyal i es llença al carrer..., corre tot recte al seu davant, corre sempre en la mateixa direcció sense saber on va... Aquell que es posa al seu camí, home o bèstia, l'apunyala amb el seu *kris*,² i l'olor de la sang encara excita en ell una més terrible violència... Tot corrent, els llavis se li omplen de bava, brama com un boig..., però corre, corre, corre sempre, sense veure el que passa a la seva esquerra ni a la seva dreta, corre sempre llançant crits aguts i mostrant a la mà, en aquella cursa espantosa, el seu *kris* sagnant. Els habitants d'aquells poblats saben que cap poder del món no podria aturar aquell que és pres d'aquesta bogeria sanguinària que dona l'*amok*, i quan el veuen venir criden sinistrament, tot prevenint de lluny: *Amok! Amok!*, i tothom fuig... Però ell corre sense sentir res, corre sense veure, apunyalant sempre tot aquell que troba..., fins que el maten com un gos rabiós o es deixa caure anorreat, la cara plena de bromera...

»Una vegada vaig veure això des de la finestra del meu bungalow..., era un espectacle horrible..., però només pel fet d'haver-ho vist em puc comprendre a mi mateix en aquells dies..., perquè fou així,

---

² El *kris* o *keris* és una daga distintiva, asimètrica, indígena d'Indonèsia, Malàisia, Brunei, Tailàndia meridional i les Filipines meridionals.

exactament així, amb aquell esguard esfereïdor sempre dirigit cap endavant, sense mirar ni a esquerra ni a dreta, pres per aquella bogeria, que vaig precipitar-me..., en persecució d'aquella dona... Jo no sé què vaig fer; tan de pressa es precipitaren els esdeveniments en aquella boja carrera, tan insensatament de pressa... Deu minuts, no, cinc, no, dos..., dos minuts després jo m'havia assabentat de tot respecte d'ella: sabia el seu nom, on vivia, la seva condició social, i tot seguit vaig tornar a casa sense perdre temps, aprofitant una bicicleta manllevada a corre-cuita; tan bon punt vaig arribar vaig llançar un vestit a la maleta, vaig agafar diners i vaig fugir amb cotxe cap a l'estació del ferrocarril..., sense avisar les autoritats del districte..., sense posar-hi un substitut, deixant la casa oberta amb les portes de bat a bat... Els criats em voltaven; les dones, estranyades, em feien preguntes que jo deixava sense resposta, sense prendre'm la molèstia ni tan sols de tombar el cap... Arribat a l'estació, vaig muntar al primer tren que portava a la capital... En fi, només una hora després que aquella dona havia entrat a casa meva jo havia destruït tot el meu passat llençant-lo per la finestra i em precipitava en l'abisme, el mateix que un *amok*...

»Jo corria tot rectament cap endavant, amb el cap contra l'envà del vagó... A les sis de la tarda vaig arribar a la ciutat... A les sis i deu minuts ja em trobava a casa seva i m'havia fet anunciar... Això era..., vostè ho comprendrà fàcilment..., el procedir més estúpid, més insensat. L'*amok*, però, corre amb ulls que no veuen, no mira cap a on es precipita... Al cap d'uns minuts tornà a aparèixer el criat..., i polidament i fred..., em digué que la senyora no es trobava bé i que no em podia rebre.

»Vaig sortir com estabornit... Vaig voltar una hora entorn de la casa amb l'estúpida esperança que potser sortiria a cercar-me...; després vaig agafar una cambra a l'hotel de la platja i vaig demanar dues ampolles de whisky... Amb la beguda i una dosi doble de veronal vaig trobar ajut..., per fi vaig poder dormir, però amb un son dens i agitat, única pausa en aquella cursa entre vida i mort.

La campana del vapor va sonar: foren dues campanades dures, plenes, que es prolongaren vibrants en l'estany d'aire gairebé immòbil i que després es fongueren en la remor suau i contínua que arribava de la carena dominant sobre la veu apassionada d'aquell home assegut en l'ombra al meu davant, el qual en sentir-les es degué esgarrifar, perquè se li tallà la paraula. Novament m'arribà a orelles el fregadís de la mà cercant a les palpentes l'ampolla i el soroll del líquid caient en el vas. Després, com si hagués assolit asserenar-se, reprengué el seu relat amb una veu més ferma:

— Les hores que seguiren aquest moment, amb prou feines les podré explicar. Avui jo crec que aleshores tenia febre; en tot cas, em trobava en un estat de sobreexcitació molt a prop de la bogeria..., em sentia *amok*, tal com ja li he dit abans. Però no oblidí que jo havia arribat dimarts al vespre i que dissabte (d'això, me'n vaig assabentar en aquelles hores) el marit havia de desembarcar procedent de Yokohama. Per tant, no em restaven més que tres dies, tres dies justos, per a prendre una decisió i per a assistir-la. Comprenghi: jo sabia que el meu auxili li era imprescindible, però no trobava la manera de poder parlar amb ella. Encara més, la necessitat d'excusar la meua conducta ridícula, boja, augmentava encara la meua excitació. Sabia, també, quant preciosos eren els moments; sabia que per a ella es tractava d'un cas de vida o mort, però no disposava de cap possibilitat per a parlar-li a cau d'orella, per a fer-li un signe, perquè la meua persecució furiosa, estúpida, l'havia alarmada. La meua situació era..., sí, esperi.... era com si un hom hagués començat a córrer darrera algú per prevenir-lo contra un assassí i que aquell prengués l'altre justament pel criminal i fugís sempre, acostant-se més encara al perill... Ella només veia en mi un *amok* que la perseguia amb l'únic desig d'humiliar-la, però jo..., contradicció esgarrifosa..., ja no pensava en això..., em trobava desfet..., només desitjava ajudar-la, servir-la... Fins hauria comès un crim, hauria mort un home únicament per poder-la salvar... Ella, però, no ho comprenia. Quan l'endemà de matí, un cop llevat, vaig tornar a casa seva tot cuitat, el *boy* es trobava a la porta, aquell mateix *boy* que jo

havia colpejat. En veure'm de lluny (sens dubte m'esperava) se n'entrà ràpidament. Potser era per anunciar en secret la meva visita..., potser..., ah, aquesta incertitud, com em fa patir avui! Potser es trobava tot a punt per rebre'm. Tanmateix, quan vaig reconèixer el *boy*, novament em vingué el record de la meva vergonya i no vaig gosar entrar a la casa per segona vegada... Les cames em tremolaven. Tot just davant la porta vaig retrocedir, vaig allunyar-me..., vaig allunyar-me mentre potser ella m'esperava sofrint un turment semblant al meu.

»Jo no sabia què fer ja en aquella ciutat desconeguda el paviment de la qual em cremava les plantes dels peus com si fos de foc... De sobte se m'acudí una idea: vaig aturar un cotxe i em vaig fer portar al domicili del vicegovernador, el mateix que jo havia assistit en la meva estació. Anunciaren la meva visita. Quelcom d'estrany es devia observar en el meu exterior, perquè aquest senyor em va esguardar amb un cert recel i en la seva polidesa es traspuava una certa inquietud...; potser també ell reconeixia en mi un *amok*... Tot decidit de sobte, vaig dir-li que venia a pregar-li el meu trasllat a la ciutat, ja que la meva vida en aquella llunyana estació se'm feia impossible..., i com més aviat em servís millor... Ell m'esguardà..., jo no sabia explicar-li de quina manera va esguardar-me..., de la mateixa manera que un metge esguarda un malalt... "Sens dubte, estimat doctor, es tracta d'una depressió nerviosa —digué—; ho comprenc perfectament. Cal que hi posem remei; però esperi uns quants dies..., diguem..., unes quatre setmanes..., abans hem de cercar un substitut." "Jo no puc esperar ni tan sols un dia", vaig respondre. Novament el seu esguard singular va embolcallar-me. "És necessari, doctor —insistí seriosament—, no podem deixar l'estació sense metge. Li prometo que avui mateix m'ocuparé d'enllestir l'assumpte." Jo hi vaig romandre amb les dents serrades: per primera vegada se'm feia clar que jo era un home comprat, un esclau. Ja em disposava a replicar amb violència quan ell, tot afectuós, se'm va avançar. "Vostè, doctor, es troba allà privat de tota relació social, i això, generalment, acaba en malaltia. A nosaltres ens

ha estranyat molt que vostè no vingués mai a la ciutat, que mai no demanés un permís. Vostè està desitjós de tracte amb la gent, té necessitat de distreure's. Vingui aquest vespre; almenys, a la recepció del palau del governador, hi trobarà tota la colònia; són molts els qui ja fa temps que desitgen conèixer-lo, els qui pregunten per vostè i els qui tindrien gust de veure'l aquí."

»Les darreres paraules em van fer un gran efecte. Havien preguntat per mi? Era ella? De sobte vaig ésser un altre: tot seguit vaig donar-li les gràcies, amablement, per la seva invitació i vaig assegurar-li que seria puntual. I, en efecte vaig ésser puntual, excessivament puntual. ¿Caldrà que li digui que, empès per la meva impaciència, vaig ésser el primer d'entrar a la gran sala del palau del governador i que silenciosament vaig romandre voltat de criats grocs que anaven i venien pressosos amb els peus nus i que, tal com m'ho imaginava en la meva torbació, es burlaven de mi quan no m'era fàcil de veure'ls? Durant un quart vaig ésser l'únic europeu enmig de tots aquells preparatius silenciosos, i tan sol m'hi trobava que sentia el tic-tac del rellotge que portava a la butxaca de l'armilla. Per fi, van arribar alguns empleats del Govern amb llurs famílies, després arribà, també, el governador, que em retingué amb una llarga conversa durant la qual vaig respondre sense dificultat i degudament, em sembla, fins que..., fins que, pres de sobte per una estranya nerviositat, vaig perdre tot domini de mi mateix i vaig començar a barbotejar. Per bé que em trobava situat d'esquena a la porta de la sala, tot d'una vaig endevinar que ella havia entrat, que es devia trobar present; jo no li sabia dir com aquesta sobtada certesa s'apoderà subconscientment de mi, però és el cas que, trobant-me parlant encara amb el governador, el so de les seves paraules ferint la meva oïda, vaig pressentir la seva presència, al meu darrere, no sé on. Fou un bé per a mi que el governador donés per finida la conversa; si no, em sembla que li hauria tombat bruscament l'esquena, per tal com aquest misteriós poder influïa sobre els meus nervis tan imperiosament i era tan ardent l'excitació del meu desig. I, en efecte, vaig tombar

el cap i vaig veure-la al lloc exacte on, inconscientment, l'havia presentida. Portava un vestit de ball groc que donava a les seves fines espatlles un to mat de vori. En aquell moment parlava enmig d'un grup i somreia, per bé que em semblava observar una certa rigidesa en els trets de la seva cara. Vaig atansar-me —ella no podia o no volia veure'm— i vaig esguardar aquell somriure que de manera tan singular i graciosa li feia tremolar els llavis fins. Aquest somriure tornà a embriagar-me perquè..., perquè, me n'adonava ben bé, no era més que mentida, art o ciència, mestria de la dissimulació i de la ficció. "Avui és dimecres vaig pensar; el seu marit arriba dissabte en el vapor..., com pot somriure així, tan..., tan segura, tan despreocupada, i jugar indolentment amb el ventall en comptes de fer-lo trossos enmig de la seva angouxa?" Jo..., jo, l'estranger, feia dos dies que tremolava tot pensant en aquesta tornada..., jo, l'estranger, vivia la seva angouña, el seu terror, fins a l'últim extrem del meu sentir..., ella, en canvi, anava al ball i somreia, somreia, somreia...

»A l'altra banda, la música va començar. S'inicià el ball. Invitada per un vell oficial, abandonà el grup excusant-se i del braç de la seva parella es dirigí a l'altra sala, passant-me pel davant. En veure'm, els trets de la seva cara es tibaren violentament —només un segon—, després inclinà el cap amb la correcció obligada de quan es troba una coneixença casual (i això abans que jo m'hagués decidit a saludar-la o a no saludar-la) i digué: "Bona nit, doctor". Quan vaig adonar-me'n ja havia passat. Ningú no podia endevinar el que hi havia d'ocult en aquell esguard gris verd, i jo, jo mateix, tampoc no ho sabia. Per què em saludava...? Per què em reconegué de seguida...? Era sols una defensa, era un intent d'aproximació o es tractava només de la torbació que produeix la sorpresa? Jo no li podria descriure l'estat d'exaltació en què vaig romandre; em sentia tot trasbalsat, a punt d'explotar, i mentre la veia ballar completament abandonada al braç de l'oficial, portant al front la resplendor freda de la despreocupació i sabent que ella, tanmateix..., que ella, igual que jo, no pensava sinó en allò..., en

allò...: que nosaltres dos sols en aquella sala compartíem un secret terrible..., tot veient-la valsar..., en aquest moment la meva angúnia, el meu desig, la meva mateixa sorpresa, excitaren més fortament que mai la meva passió. Jo no sé si algú va observar-me, però certament per la meva conducta donava a entendre molt més encara que ella no ocultava —els meus ulls, jo no els podia dirigir a cap altra banda que no fos el lloc on ella es trobava. M'era necessari..., sí, m'era necessari veure-la; de lluny l'esguardava fixament amb l'esperança de fer-li caure uns segons la careta que amagava la seva expressió veritable. Sens dubte la fixesa de la meva mirada va produir-li un efecte desagradable. Quan em va passar pel costat, del braç de l'oficial, em llançà un esguard ràpid com un llamp, un esguard francament autoritari, que semblava ordenar-me sortir de la sala; de nou vaig observar en el seu front aquella minsa arruga colèrica, altiva, que ja m'era coneguda.

»Però..., però..., jo ja li he dit..., que em sentia pres d'*amok*, jo no veia res ni a dreta ni a esquerra. La vaig comprendre immediatament: aquell esguard volia dir: fes un esforç per semblar normal!, domina't! Jo sabia que ella..., com ho diré?..., que ella desitjava de mi una conducta discreta en aquell lloc tan concorregut..., comprenia que, si aleshores m'hagués retirat a casa meva, l'endemà ella segurament m'hauria rebut..., que ella només volia evitar de veure's exposada a familiaritats que haurien produït estranyesa, que temia —i amb quanta raó!— que la meva manca de tacte no donés lloc a una escena... Ja veu vostè..., jo ho sabia tot, jo comprenia l'ordre del seu esguard gris, però..., però en mi sentia una força imperiosa que m'obligava a parlar amb ella. I així vaig avançar cap al grup on es trobava conversant i vaig barrejar-me amb els qui el formaven —per bé que només alguns em fossin coneguts—, portat per l'únic desig de sentir-li la veu; tanmateix jo, com un gos apallissat, abaixava el cap, tot poruc davant el seu esguard sempre que ella em passava pel costat tan fredament com si jo fos el portier de llana sobre el qual es recolzava o l'aire lleuger que ella produïa amb el seu cos. Jo, però, seguia immòbil al mateix lloc, esperant desitjós la paraula que ella em volgués dirigir o un signe qualsevol

d'intel·ligència; seguia immòbil, sempre immòbil, com un bloc de marbre, esguardant-la fixament enmig del grup de gent que parlava amb ella. Sens dubte la meva actitud devia haver sorprès tothom, sens dubte, perquè ningú no em dirigia la paraula, i ella devia sofrir per la meva presència ridícula.

»Ignoro el temps que vaig romandre en aquesta actitud..., potser una eternitat...; m'era impossible sortir d'aquell encantament de la meva voluntat. Justament l'obstinació de la meva còlera em clavava més a terra. Tanmateix ella no va poder suportar llarg temps una tal situació... De sobte, i amb una graciosa lleugeresa, es girà cap als senyors que li donaven conversa i digué: "Em trobo un xic fatigada..., aquesta nit desitjaria anar-me'n al llit una mica més aviat... Bona nit!" i em passà pel davant saludant-me fredament amb un lleuger moviment de cap...; encara vaig veure un instant el plec del seu front i després només la seva esquena, la seva esquena nua, blanca. Va passar un segon abans que m'adonés que ella marxava..., que no la veuria més, que aquella nit ja no li podria parlar, aquella nit darrera en què encara es podia tenir l'esperança de salvar-la... Un moment, doncs, vaig restar immòbil encara, fins que vaig comprendre...; aleshores..., aleshores...

»Però esperi's..., esperi's..., si no, vostè no es faria càrrec de tota la insensatesa, de tota l'estupidesa del que vaig fer... Cal primer que li faci una descripció exacta del lloc... Ens trobàvem a la gran sala del palau del governador, enlluernadora de llum i gairebé buida..., una sala enormement espaiosa... Les parelles havien començat de nou a ballar, els homes havien reprès el joc..., només pels racons xerrotejaven alguns grups..., per tant, la sala era buida, tot moviment atreia les mirades i es feia força visible enmig de l'esplèndida il·luminació... Aquesta ampla sala, ella la va travessar amb lentitud i desimboltura, altes les espatlles, responent a les salutacions que uns i altres li dirigien amb una distinció indescriptible..., amb aquella calma senyorívola i fredament arrogant que tanta admiració em despertava... Jo..., jo no havia abandonat el meu lloc; com ja li he dit, em trobava com paralitzat abans que compregués que partia... I, quan ho vaig comprendre, ella

ja es trobava al final de la sala, tot just davant la porta... Aleshores..., oh, actualment m'avergonyeixo encara de pensar-ho..., s'apoderà de mi tot d'una el misteriós poder de l'*amok* i vaig córrer —entengui bé, no caminava, no... vaig córrer—, li vaig córrer al darrere a través de la sala, en la qual ressonaven els meus passos pesats... Jo mateix els sentia, i veia tots els esguards plens d'estranyesa dirigits cap a mi... Hauria mort de vergonya..., però corria, seguia corrent encara, ja conscient de la meva bogeria..., sense poder..., sense poder-me aturar... Vaig atrapar-la a la porta..., ella es tombà..., els seus ulls grisos m'esguardaren amb una duresa d'acer, els narius li tremolaren de còlera..., jo anava ja a començar a barbotejar... Aleshores..., aleshores..., ella esclatà a riure sobtadament..., amb un riure clar, despreocupat, cordial, i en veu alta, talment que tothom la pogué sentir, va dir: "Ah, doctor, ¿justament ara ha pensat la recepta per al meu nen... És curiós; aquests homes de ciència...!". Un parell de senyors que eren a prop es posaren a riure molt de gust..., vaig comprendre... Aquella mestria amb la qual va saber apartar el perill va deixar-me com estabornit..., vaig treure la meva cartera i del bloc vaig desprendre un full en blanc que ella va agafar amb naturalitat abans de..., partir..., no pas sense dirigir-me un fred somriure d'agraïment. En aquell instant vaig sentir un cert consol..., veia que la meva bogeria havia estat dissimulada fins on era possible i que la situació s'havia salvat gràcies a la seva mestria..., però vaig comprendre, també, a continuació que tot estava perdut per a mi, que aquella dona m'odiava a causa de la meva febril insensatesa, m'odiava amb un odi més fort que la mort..., que cent i cent vegades que truqués a la seva porta seria en va, em rebutjaria com un gos.

»Tot caminant per la sala les cames em vacil·laven..., vaig observar que tothom em dirigia l'esguard..., el meu aspecte devia ésser singular... Vaig anar al bufet i vaig prendre dues, tres, quatre copes de conyac seguides... La beguda va evitar que caigués; tanmateix, els meus nervis ja no podien més..., semblaven destrossats. Després vaig esmunyir-me per una porta excusada, com un criminal... Ni per un regne del món que m'haguessin promès no hauria tornat a travessar

aquella sala on encara les parets retenien l'eco del seu riure... Me'n vaig anar..., jo no sabia dir amb exactitud on me'n vaig anar..., a una taverna i després a una altra, a una altra, i vaig beure..., i beure com aquell que desitja cercar l'oblit en l'embriaguesa... Però..., els meus sentits encara eren desperts..., el riure estrident i maligne ressonava dintre meu..., el riure, aquell riure maleït el so del qual no aconseguia ofegar... Després vaig errar encara pel port..., el revòlver, l'havia deixat a casa; altrament m'hauria suïcidat. No pensava en cap altra cosa, i amb aquesta idea vaig tornar a l'hotel..., només amb aquesta idea: que, el revòlver, el tenia al compartiment esquerre de la maleta..., només amb aquesta idea...

»Per què aleshores no vaig matar-me?... Li juro que no va ésser per covardia...; per mi hauria estat una alliberació sentir al pols el fred contacte del canó..., però, com explicar-li el que vull dir?..., jo tenia un deure encara a complir..., sí, aquest deure d'assistir els altres, aquest deure maleït...; només pensar que ella em podia necessitar, que em necessitava, em feia tornar boig..., això era ja dijous a la matinada, i dissabte..., com li he dit ja abans..., dissabte arribava el vapor, i jo tenia la certesa que aquesta dona altiva i orgullosa preferiria abans la mort que confessar al seu marit i al món la seva vergonya... Ah!, com m'obsedia la idea d'haver desaprofitat un temps preciós, així com també la precipitació boja que havia impedit tota ajuda a temps... Durant llargues hores, sí, durant llargues hores, li ho juro, he restat a la meua cambra, passejant amunt i avall, esprement-me el cervell tot pensant la manera de poder-me atansar a ella, reparar tot el mal que havia fet, assistir-la..., perquè jo sabia que ja no em deixaria entrar a casa seva, n'estava segur... El seu riure encara excitava tots els meus nervis i també aquell tremolor colèric dels seus narius... Durant llargues hores he mesurat centenars de vegades els tres metres de la meua estreta cambra... Per fi va arribar el dia; ja era la matinada...

»De sobte vaig seure a l'escriptori, vaig treure un paquet de paper de cartes i vaig començar a escriure-li'n una..., a escriure-li-ho tot..., era una carta diguem-ne plena de lamentacions canines em la

qual li demanava perdó, li deia que era un boig, un criminal..., en la qual li pregava de tenir confiança en mi... Li jurava, també, que tot seguit desapareixeria de la ciutat, de la colònia i, si ho desitjava, del món... Només necessitava que m'atorgués el seu perdó i la seva confiança, que es deixés assistir com més aviat millor, perquè el temps passava de pressa... En aquest to vaig arribar a escriure febrosament unes vint pàgines..., sens dubte vaig redactar una carta boja, indescriptible, com escrita enmig del deliri; quan vaig aixecar-me de la taula em trobava tot mullat de suor..., la cambra rodava al meu entorn..., vaig haver de beure un vas d'aigua... Després, en intentar de llegir la carta encara una vegada, les primeres paraules m'esgarrifaren...; tot tremolant vaig doblegar el paper, ja anava a agafar un sobre..., però aleshores, de sobte, tot el cos se'm va estremir: havia trobat la paraula veritable, decisiva. Vaig agafar novament la ploma i sobre el darrer full vaig escriure: "Espero aquí a l'hotel de la platja un mot de perdó. Si a les set encara no he rebut cap resposta, posaré fi a la meva vida immediatament".

»Després, vaig cridar un *boy* i li vaig donar la carta amb l'encàrrec de tornar-me la resposta tot seguit. Per fi havia dit tot el que calia... tot!

Quelcom va produir un so de vidre al nostre costat; després se sentí un líquid que escapa... Amb un moviment nerviós l'home havia fet caure l'ampolla de whisky i ara la cercava per terra a les palpentes. Un cop la va trobar, l'aixecà amb un gest ràpid i, observant-la buida, la llençà per damunt la borda. Durant uns minuts la seva veu no es va sentir; després, pres novament per la febre, reprengué el seu relat, però amb més excitació i còlera que abans:

— Jo no crec en Déu...; segons el meu pensar ni hi ha cel ni hi ha infern..., i si hi hagués infern jo no tindria por d'anar-hi, perquè no pot ésser més horrible que les hores que vaig sofrir aquella tarda des de migdia fins al vespre... Imagini's una cambra estreta, les parets de la qual cremaven per la força del sol..., més ardent encara a l'hora de

migdia..., una cambra estreta amb una taula, una cadira i un llit. I sobre la taula només un rellotge i un revòlver i davant la taula un home..., un home que no fa altra cosa que esguardar aquella taula, l'agulla d'aquell rellotge..., un home que no menja, no beu, no fuma, no es mou..., en tot moment..., ho entén?... que en tot moment i durant tres hores..., roman amb l'esguard fix sobre l'esfera del rellotge i la minsa agulla que avança deixant sentir un lleu tic-tac... Així..., així..., vaig passar aquell dia..., esperant, només esperant, esperant, esperant..., però esperant com..., com un *amok*, sense fer res, sense pensar, talment una bèstia; només dominat per aquella obsessió frenètica d'esguardar sempre al davant.

»I bé..., jo sóc incapaç de descriure-li aquelles hores..., és impossible..., jo mateix no puc comprendre com es pot sofrir el que vaig sofrir sense..., sense esdevenir boig... Doncs..., doncs eren les tres i vint-i-dos minuts..., ho recordo exactament, tenia l'esguard fix en el rellotge..., van trucar a la porta... Faig un bot..., tal com un tigre sobre la seva víctima, passant la cambra d'extrem a extrem, i em precipito a la porta, que obro ràpidament... Un petit xinès, tot tímid, és al meu davant portant a la mà un paper plegat del qual m'apodero tot seguit amb avidesa; al mateix temps el noi fuig, desapareix.

»Desplego la carta, intento llegir-la..., impossible..., no puc... Tota la cambra roda al meu entorn..., imagini's quin turment: per fi, per fi, per fi tinc una resposta d'ella..., i ara tot tremola i tot dansa davant els meus ulls... Fico el cap dins l'aigua..., la vista s'aclareix... Agafo la carta i llegeixo: "Massa tard! Però esperi a casa seva. Potser encara el cridaré".

»Cap firma sota el rebregat paper, aprofitat d'un vell prospecte qualsevol...; trets ràpids, escrits nerviosament d'una lletra d'ordinari més segura...; jo no sé per què aquell full em va impressionar d'una manera tan forta. Quelcom de terrible, de misteriós, hi surava; s'endevinava escrit a corre-cuita, a peu dret, sobre l'ampit d'una finestra o dins un cotxe en moviment... Quelcom indescriptible d'angoixa, d'odi, de terror, s'escapava d'aquell paper misteriós i em torturava l'ànima...,

i tanmateix..., i tanmateix em sentia feliç: ella m'havia escrit, havia evitat la meua mort, jo la podia salvar..., potser..., podria..., oh!, em perdia en tota mena d'esperances i presumpcions boges... Cent vegades, mil vegades, vaig llegir aquell paper, vaig besar-lo..., vaig examinar-lo tot cercant alguna paraula oblidada, passada per alt... Cada vegada la meua imaginació s'excitava més pregonament, més confosa; era un estat fantàstic en què somiava amb els ulls oberts..., una mena de paràlisi, de letargia, i tanmateix un estat oscil·lant entre despert i adormit, el qual durà potser un quart, potser hores...

»Vaig tenir un surt... Havien trucat?... Un minut, dos minuts, vaig restar immòbil, silenciós, contenint la respiració... Al cap de poc vaig sentir novament un cop lleu, talment una rata que remuga, un cop lleu però al mateix temps enèrgic... Vaig aixecar-me d'un bot i tot vacil·lant encara vaig obrir la porta..., a fora s'esperava el *boy*, el seu *boy*, el mateix a qui vaig partir els llavis amb un cop de puny...; la seva cara tenia un color de cendra, el seu esguard extraviat anunciava desgràcia... Tot seguit vaig presagiar quelcom funest... "iQuè..., què ha passat?", vaig poder barbotejar encara. "*Come quickly*", digué ell..., i res més..., tot seguit vaig llançar-me escales avall seguit del noi... Un *sado*, una mena de cotxet del país, m'esperava al carrer; vàrem pujar... "Però, què és el que ha passat?", vaig preguntar al *boy*... Ell, però, m'esguardà tremolant i servà silenci, cloent fort els llavis... Vaig insistir..., inútil, seguí callat, sempre callat... De bona gana hauria tornat a apunyegarlo, però..., la seva fidelitat canina m'impressionava..., per tant, vaig renunciar a fer-li cap més pregunta... El cotxet avançava tan ràpidament a través de la multitud, que la gent fugia ensopegant els uns amb els altres; deixà el barri europeu, que era vora la platja, a la part baixa de la ciutat, i s'internà més i més en el cridaner raval xinès... Per fi entràrem en un carrer estret, completament apartat..., i el cotxe s'aturà davant una casa baixa... Presentava un aspecte brut i es veia com encongidada tota en ella mateixa; al davant hi havia una petita botiga il·luminada amb una espelma..., una d'aquestes botigues on s'ama-

guen els fumadors d'opi, els bordells, un niu de lladres o una cova d'encobridors... El *boy* trucà a la porta amb energia..., una veu interior féu preguntes i més preguntes en veu baixa a través de l'escletxa que deixava la porta lleugerament oberta... Vaig perdre la paciència i botant fora del cotxe vaig empènyer la porta amb violència... Una vella xinesa fugí llançant un petit xiscle..., el *boy* que venia al meu darrere em conduí per un passadís..., obrí una altra porta..., una altra porta que donava en una cambra fosca que feia olor d'alcohol i de sang coagulada... Algú gemegava allí dintre... Vaig avançar a les palpentes...

Novament, la veu féu una pausa. I el que ara vaig sentir més aviat semblaven sanglots que no pas paraules.

— Vaig avançar a les palpentes..., i allà..., allà, sobre una estora bruta, hi havia estès..., rebolcant-se de dolors..., un ésser humà que gemegava...; era ella... En la foscor no li vaig poder veure la cara...; els meus ulls encara no podien distingir en la tenebra... Per tant, no m'era possible de fer altra cosa que allargar els braços..., i vaig trobar la seva mà..., calenta..., ardent..., tenia febre, molta febre..., i vaig esgarrifarme... Ho endevinava tot..., ella havia fugit aquí moments abans que jo vingués..., segurament s'havia confiat a alguna miserable xinesa qualsevol només perquè esperava estar en aquest cau més segura de tota sospita..., sens dubte s'havia deixat assassinar per una bruixa infernal qualsevol abans que confiar-se a mi..., només perquè jo era un boig... perquè, no havent sabut dominar el seu orgull, jo no l'havia assistida immediatament..., perquè ella em temia més que la mateixa mort...

»Vaig demanar llum a crits. El *boy* féu un bot: la miserable xinesa portà amb mans tremoloses una fumosa llàntia de petroli... Vaig contenir-me per no escanyar aquella bruixa... Posaren la llàntia sobre la taula..., una resplendor groga, clara, il·luminà el cos martiritzat... I de sobte..., de sobte..., tot fou lluny de mi: tota la insensatesa, tota la còlera, tot aquell cor pútrid de passió acumulada...; ara només em sentia un metge..., un home de ciència, experimentat, disposat a complir el seu deure..., havia renunciat a mi mateix..., lluitava contra la mort

amb tots els sentits desperts, plens de lucidesa... Aquell cos nu que havia desitjat en els meus somnis no era ja més que..., com ho diré?..., matèria i organisme...; jo ja no la sentia sinó com una vida que es defensa contra la mort, un ésser humà que es cargola enmig de sofriments mortals... La seva sang, la seva sang calenta i sagrada, m'omplia les mans, però jo no sentia ni plaer ni terror..., jo només era un metge... només veia el sofriment... i veia...

»Vaig veure des del primer moment que tot estava perdut si no es produïa un miracle...; ella es trobava ferida i gairebé dessagnada per una mà criminal i bàrbara..., i jo no disposava de res en aquell cau repugnant per a contenir la sang..., ni tan sols d'aigua clara..., tot el que tocava era brut...

»— Cal anar a l'hospital sense perdre temps —vaig dir. Però a penes vaig pronunciar aquestes paraules el cos martiritzat féu un esforç convulsiu per redreçar-se.

»— No..., no..., abans morir..., ningú no ho ha de saber..., ningú... Porteu-me a casa meva... a casa meva.

»Comprenia..., només pel secret, només per salvar el seu honor, lluitava ella..., no pas per salvar la seva vida... I vaig obeir... El *boy* portà una llitera en la qual la vàrem col·locar..., i així..., com si ja fos cadàver, esllanguida, consumint-se en la febre..., la vàrem traslladar durant la nit..., a casa seva..., evitant els criats, que feien preguntes consternats... Talment uns lladres, la vàrem portar a la seva alcova i tancàrem les portes... I després..., després començà la lluita, la llarga lluita contra la mort...

Inesperadament una mà crispada m'agafà el braç de tal manera que vaig estar a punt de llançar un crit de terror i de dolor. En l'obscuritat la cara d'aquell home se m'havia atansat de sobte amb una expressió inquietant: les seves dents blanques eren al descobert, els vidres de les seves ulleres, en els quals palpitava un pàl·lid reflex lunar, brillaven com dos ulls de gat enormes. I ara ja no parlà més, sinó que cridà tot tremolós de còlera:

— Doncs bé, vostè, estranger, que seu tan còmodament en aquesta cadira, vostè que viatja pel món només per pur plaer, ¿vostè sap el que és l'agonia d'un ésser humà? ¡Ha tingut mai ocasió de trobar-s'hi davant? Ha vist com un cos es retorç, com les ungles blaves graten l'abisme, com la gola deixa sentir l'angoixosa ranera, com cada membre es contreu i cada dit esdevé rígid davant la visió horrible i els ulls surten de les òrbites amb un terror impossible de descriure amb paraules? Ha vist mai això, vostè, viatger ocios, vostè, turista de l'univers, vostè que parla de l'ajut com un deure? He presenciat la mort sovint. com a metge, l'he presenciada com..., com un cas clínic, com un fet real..., puc dir, així, que l'he estudiada; però com a home no l'he vista més que una vegada, no l'he experimentada, no l'he compartida més que aquella nit..., aquella nit horrible en què seia tot consumint-me el cervell per saber quelcom, per trobar quelcom que estronqués la sang que vessava, vessava, vessava, per apagar la febre que jo veia flamejar davant els meus ulls, per detenir la mort cada vegada més pròxima i que m'era impossible d'allunyar del llit. ¿Comprèn el que se'n diu ésser un metge: saber remeis per a totes les malalties, tenir el deure d'assistir, com vostè diu perfectament, i tanmateix no poder fer res, trobant-se vora el llit d'una dona que agonitza, sabent i no podent fer res..., sabent, sí, una cosa, aquesta cosa horrible: que no es pot aportar cap ajut, encara que un hom es tallés totes les venes del cos..., veure un cos estimat que tristament es va dessagnant, amartellat de dolors, sentir el seu pols que s'accelera i al mateix temps s'afebleix..., que fuig sota els dits? Ésser metge i no poder res, res, res..., únicament romandre-hi assegut i barbotejar una pregària qualsevol com una beata vella a l'església, i després estrènyer els punys novament contra un déu miserable del qual estem ben certs que això no l'interessa... Ho comprèn? Jo..., per mi només hi ha una cosa que no comprenc: com és..., com és que no morim nosaltres també en semblants moments..., que l'endemà ens despertem encara, que ens llevem, que ens netegem les dents, ens posem la corbata..., que sigui possible de viure encara quan s'ha sofert el que jo vaig sofrir aleshores, quan s'ha vist, com jo l'he vist, l'alè del

primer ésser humà pel qual s'ha lluitat, s'ha combatut i que desitgem conservar amb totes les forces de la nostra ànima..., com aquest alè se'ns escapa entre els dits..., devers no sabem on, s'escapa cada vegada més de pressa, minut per minut, i en el nostre cap febrés no trobem res per a retenir amb nosaltres aquest..., aquest ésser...

»I a més a més, per redoblar encara diabòlicament el meu turment, a més a més això encara...: mentre seia vora el seu llit (amb el desig de calmar-li els dolors li havia donat una injecció de morfina i ara la veia alleugerida de sofriment, amb les galtes ardents, ardents i pàl·lides), sí..., mentre seia vora el seu llit jo sentia tothora al meu darrere dos ulls que em miraven amb una terrible fixesa expressiva... El *boy* s'havia ajupit a terra i murmurava unes oracions... Quan el meu esguard trobà el seu..., no, jo no ho puc descriure..., vaig observar quelcom tan suplicant..., expressant tant..., d'agraïment en aquells ulls canins..., i al mateix temps aixecava les mans cap a mi com si em volgués conjurar a salvar-la..., compregui: a mi..., a mi aixecava ell les mans com a un déu..., a mi, home feble, impotent, que sabia que tot era perdut..., que jo allí era tan inútil com la formiga que s'arrossega per terra... Ah!, aquell esguard..., com em turmentava aquella esperança fanàtica en la meva ciència!..., l'hauria volgut llançar fora de la cambra a crits, a cops de peu, tant em feia sofrir..., i tanmateix m'adonava que tots dos ens trobàvem units per un mateix amor envers ella..., i per un secret... Com una fera a l'aguait, com un cabdell inert, així el veia ajupit tot just al meu darrere... Només demanava jo qualsevol cosa, feia un bot amb els seus peus nus i me la portava tot tremolant..., i esperava impacient com si hagués dut el remei decisiu..., la salvació... Estic segur que s'hauria obert les venes per socórrer-la..., tal era aquella dona, tal era la fascinació que exercia sobre els qui la voltaven..., i jo..., jo no disposava de cap poder per a salvar una mica de sang... Oh!, aquella nit, aquella nit horrible, aquella nit sense fi, entre la vida i la mort!

»Cap a la matinada encara es va despertar un moment..., obrí els ulls..., en ells ja no hi havia res d'orgull ni de fredor..., brillaven humits de febre quan llançaren un lent esguard, com absents, per la cambra... Després els dirigí cap a mi: jo asseguraria que pensava, que volia recordar la meva fesomia..., i de sobte..., jo ho vaig veure..., ella la va recordar..., perquè una mena de terror, de defensa instintiva..., quelcom..., quelcom d'hostil, quelcom que l'omplia d'espant, tibà els trets de la seva cara..., agitava els braços com si volgués fugir..., lluny, lluny, lluny de mi..., jo endevinava que ella pensava això..., durant l'escena entre tots dos. Però tot seguit semblà reflexionar..., m'esguardà més tranquil·la, respirà amb dificultat..., vaig comprendre que volia parlar, que volia dir quelcom... De nou les mans començaren a esdevenir rígides..., volgué redreçar el cos, però el seu estat de feblesa li ho impedí... Jo vaig intentar tranquil·litzar-la, vaig decantar-me sol·lícit vers ella... Aleshores em llançà un esguard prolongat, sofrent..., els llavis li feren un lleu moviment..., la seva veu sola era un últim so que s'extingia quan va dir...

»— Ningú no ho sabrà? Ningú...?

»— Ningú —vaig respondre amb tota la meva força de convicció—; li ho prometo.

»Però en els seus ulls romania una expressió intranquil·la... Amb els llavis febrosos pogué dir encara imperceptiblement:

»— Juri-m'ho..., juri que ningú no ho sabrà..., juri.

»Jo vaig fer amb els dits com un jurament. Aleshores ella m'esguardà d'una manera..., impossible d'explicar..., era un esguard tendre, ardent, agraït..., sí, realment, realment agraït... Desitjà encara afegir-hi quelcom, però no li fou possible. Una llarga estona romangué immòbil, fatigada per la seva excitació, amb els ulls tancats. Després començà l'horrible..., l'horrible...; una bora llarga, sense fi, lluità encara; la matinada deixà d'existir...

Servà un llarg silenci. Jo no me'n vaig adonar sinó quan del pont es van sentir una, dues, tres vibrants campanades: eren les tres de la

matinada. La resplendor de la lluna havia esdevingut més pàl·lida, però ja una altra groga claror tremolava imperceptiblement en l'aire i de tant en tant el vent es feia sentir lleuger com una brisa. Al cap de mitja hora, d'una hora, ja era de dia, les colors grises de l'alba es fongueren en clara llum. Ara jo podia distingir la cara d'aquell home amb més precisió, perquè, al racó on sèiem, les ombres no hi queien tan espesses i negres. S'havia tret la gorra i sota la calba lluent la seva expressió turmentada semblava encara més esgarrifosa. Però novament les ulleres brillants es giraren cap a mi, redreçà el cos i digué amb una veu aguda, irònica:

— Per a ella tot havia acabat..., però per a mi no. Jo em trobava sol amb el cadàver, i sol en una casa estranya, sol en una ciutat que no suportava cap secret, i jo... jo havia d'amagar un secret... Ja es pot imaginar la meva situació: una dama de la millor societat de la colònia, gaudint d'una salut perfecta, que la nit anterior havia assistit encara al ball del palau del governador, i ara, inesperadament, es trobava estesa, morta, al seu llit... Roman al seu costat un metge que no és el de la capital i que, suposadament, els criats han anat a cercar..., ningú de la casa no ha vist quan entrava ni d'on venia..., ella ha estat portada durant la nit en una llitera i després han tancat les portes..., i a la matinada ha deixat d'existir... No ha estat fins aleshores que han cridat els criats, i tot d'una la casa s'ha omplert de crits i gemecs..., ràpidament ho han sabut els veïns, la ciutat sencera..., i no hi ha més que una persona que ho ha d'explicar tot..., jo, el foraster, el metge d'una estació allunyada... Bella situació, no li sembla?...

»Jo m'adonava del perill que corria. No deixava d'ésser una sort tenir amb mi el *boy*, aquell noi coratjós que em sabia llegir qualsevol gest de la cara...; també aquesta bestioleta groga, embrutida, comprenia que encara mancava lliurar una altra lluita. Jo només li havia dit: "La senyora desitja que ningú no sàpiga el que ha succeït". Ell m'esguardà amb els seus ulls humits de gosset, però tot decidit: "Yes, Sir", digué sense afegir-hi res més. Però immediatament esborrà les taques

de sang que hi havia per terra, ho posà tot en el millor ordre possible..., i justament la seva decisió fou la que em féu retrobar la meva.

»Mai en la vida, n'estic ben segur, no he concentrat jo tanta energia com aleshores ni mai més tornaré a tenir-ne tanta. Quan un hom ho ha perdut tot, lluita desesperadament per salvar la resta..., i aquí la resta era el seu testament: el seu secret. Vaig rebre la gent amb perfecta calma; a tots vaig contar la mateixa història inventada: que el *boy* a qui ella havia ordenat que anés a cercar el metge m'havia trobat pel camí casualment. Però, mentre jo parlava tranquil només en aparença, esperava..., esperava el qui tot ho havia de decidir, l'altre metge, el qual havia de certificar la defunció abans que poguéssim tancar en el fèretre la morta i el seu secret... Això succeïa, no ho oblidí, dijous, i el seu marit arribava dissabte...

»Per fi, a les nou vaig sentir com anunciaven el metge forense. L'havia fet cridar jo: era el meu superior en categoria i alhora el meu concurrent, el mateix metge del qual ella m'havia parlat amb tant de menyspreu i que sens dubte ja estava assabentat de la meva petició de trasllat. En veure'l entrar vaig endevinar-ho: era un enemic. Però justament això em donà més forces encara.

»Ja a l'antecambra va preguntar-me: "A quina hora ha mort la senyora...?", i aquí digué el seu nom.

»— A les sis del matí.

I quan li va portar l'avís que anés a visitar-la?

»— A les onze de la nit.

»— Vostè sabia que jo era el seu metge?

»— Sí, però el cas urgia..., i, a més..., la difunta havia manifestat el seu desig exprés que fos jo qui l'assistís. Tenia prohibit que avisessin qualsevol altre metge.

»Ell m'esguardà fixament; la seva cara pàl·lida, plena, esdevingué vermella; vaig comprendre que se sentia irritat. Però justament això era el que jo volia; tota la meva energia m'empenyia cap a una ràpida decisió, perquè no tenia cap seguretat que els meus nervis po-

guessin resistir gaire. Ell intentà respondre amb hostilitat; després digué tot negligent: "Potser vostè porta la idea de prescindir de mi, però el meu càrrec m'obliga a comprovar el traspàs..., i a escatir com s'ha esdevingut".

»Jo no vaig respondre i vaig deixar que avancés. Aleshores em vaig fer endarrere, vaig tancar la porta i vaig deixar la clau sobre la taula. Tot sorprès, aixecà els ulls.

»— Què significa això?

»Jo em vaig col·locar tranquil·lament davant d'ell:

»— No es tracta aquí de determinar la causa del traspàs, sinó..., de trobar-ne una altra. Aquesta senyora em féu cridar perquè l'assistís a causa..., a causa d'una operació desgraciada de què va ésser víctima. M'ha estat impossible de salvar-la, però abans de morir li he promès de salvar el seu honor i he de complir la promesa. Li prego, doncs, que m'ajudi.

»Els ulls se li van obrir tot al més amplament possible a causa de la sorpresa.

»— Suposo que no té la pretensió —barbotejà després— que jo, el metge forense, encobreixi aquí un crim.

»— Sí, en efecte, aquesta és la meva pretensió.

»— Per encobrir el seu crim dec jo...

»— Ja li he dit que, aquesta dona, jo no l'he tocada, altrament..., altrament no em trobaria davant de vostè..., abans hauria acabat amb mi. La seva falta, si és que així la vol qualificar, ella ja l'ha expiada; el món no té per què assabentar-se'n. I jo no permetré de cap manera que l'honorabilitat d'aquesta senyora sigui tacada inútilment.

»Però el meu to decidit encara l'irritava més.

»— Que vostè no ho permetrà?... així..., senzillament, vostè s'ha convertit en superior meu..., o, si més no, creu ésser-ho ja... Intenti, però, ordenar-me res... Des d'un principi he comprès que en aquest assumpte s'amagava quelcom lleig quan l'han fet venir del seu racó... Si que és per un cas clínic ben net que vostè comença, una operació polida... Però jo ara faré les meves indagacions, sí, jo, i estigui segur

que l'informe que anirà firmat per mi s'ajustarà a la veritat completament. Jo no firmo cap mentida.

»Jo l'escoltava amb una tranquil·litat impertorbable.

»— Sí, vostè la firmarà aquesta vegada; perquè abans no deixarà aquesta cambra.

»Vaig ficar-me la mà a la butxaca; el revòlver, no el portava a sobre. Ell, però, tingué un surt. Vaig avançar un pas tot esguardant-lo.

»— Escolti'm, vaig a dir-li dues paraules..., per evitar de prendre determinacions extremes. A mi la meva vida no m'importa gens ni mica..., ni tampoc la d'un altre. He arribat ja tan lluny... Només em preocupa una cosa: complir la promesa que la manera com aquesta mort s'ha produït romandrà en secret... Escolti'm: jo li dono la meva paraula d'honor que si firma un certificat en el qual digui que aquesta dona..., ha mort sobtadament, deixaré tot seguit la ciutat i les Índies en el curs d'aquesta mateixa setmana..., que si vostè ho exigeix agafaré el revòlver i posaré fi a la meva vida tan bon punt el fèretre serà enterrat i jo tindrè la certesa que ningú..., m'entén?, ningú no podrà fer més indagacions de cap mena. Això, a vostè, li serà suficient, em sembla..., cal que li ho sigui.

»Quelcom d'amenaçador, quelcom que infonia terror, hi havia d'haver en la meva veu, perquè en avançar jo involuntàriament cap a ell es féu endarrere tot expressant aquell espant que..., que senten els homes quan veuen venir l'*amok* brandant furiosament el *kris*... Tot seguit esdevingué un altre home..., diguem-ne temorós, paralitzat...; la seva resistència va desaparèixer. Intentant manifestar encara una darrera i feble oposició, murmurà:

»— Aquesta seria la primera vegada de la meva vida que firmaria un certificat fals...; de tota manera, es trobarà alguna forma..., ja se sap el que pot ocórrer... De primer moment, però, jo no podia, així, senzillament...

»— És natural que vostè no pogués —vaig dir per donar-li més seguretat (de pressa!, de pressa!, tictejaven els meus polsos)—, però

ara, comprenent que el que faria seria ofendre una persona viva i cometre quelcom d'horrible envers una altra de morta, vostè ja no vacil·larà més.

»Ell féu un senyal afirmatiu. Ens atansàrem a la taula. Al cap d'uns minuts l'atestat era llest (el mateix que tot seguit publicà el diari i que feia creure en una paràlisi cardíaca). Després l'home s'aixecà i m'esguardà:

»— Vostè deixarà aquest país aquesta mateixa setmana, no és això?

»— La meva paraula d'honor.

»M'esguardà novament. Jo vaig observar que es volia mostrar sever i positiu.

»— Jo m'ocuparé ara mateix del fèretre —digué per amagar la seva torbació.

»Però, què hi havia en mi que tanta..., tanta temor, que tanta angúnia inspirava? De sobte em féu una encaixada, estrenyent-me la mà amb una cordialitat inesperada:

»— Faci el que pugui per vèncer això —em digué. No vaig saber comprendre el que volia dir. Em trobava malalt, jo? M'havia tornat boig? Vaig acompanyar-lo fins a la porta, però per a tancar-la vaig fer ús de les meves darreres forces. Tot seguit els polsos em començaren a batre amb violència; al meu entorn tot vacil·lava i rodava: vora mateix del llit vaig desplomar-me... Tal com..., com un *amok* al final de la seva cursa cau per terra, sense coneixement, destrossats tots els nervis.

De non va aturar-se la veu. Quelcom em féu tremir tot el cos: ¿va ésser aquella primera esgarrifança del vent matinal que ara passava sobre coberta remorejant suaument? Però, la cara turmentada — en aquest instant ja gairebé esclarida per les primeres llums del dia— es va contreure novament:

— Quant de temps vaig romandre estès sobre la catifa, no ho sabia dir. Per fi vaig sentir que em tocaven. Vaig aixecar-me d'un bot.

Davant meu es trobava el *boy*, el qual tímidament i amb el seu gest devot m'esguardava amb ulls fixos i inquietats:

»— Hi ha un que vol entrar... que la vol veure... —digué.

»— No pot entrar ningú.

»— Sí..., però...

»Els seus ulls expressaven terror. Volia dir alguna cosa, però no gosava. La bestioleta fidel sofria.

»— Qui és?

»M'esguardà tremolant com si temés el pal. Després digué, sense expressar cap nom... (¿d'on deriva això: que un ésser inferior com aquest es trobi tot d'una dotat de tanta consciència?, ¿com s'esdevé que un ésser tan limitat manifesti, en pocs segons, un tendre sentiment impossible d'explicar?), digué, doncs, tot tímid, anguniat:

»— És ell.

»Vaig tenir un surt, perquè vaig comprendre de seguida; immediatament vaig sentir impaciència, ànsia de veure aquell desconegut. Perquè, vegi quina cosa tan estranya..., enmig de tots aquells turments, d'aquella febre de desigs, d'angúnia i precipitació, l'havia completament oblidat a "ell"..., havia oblidat que encara hi havia en joc un altre home..., l'home que aquella dona estimava, l'home al qual havia donat amb tota passió allò que a mi va negar-me... Vint-i-quatre hores abans, dotze hores abans, jo l'hauria odiat, l'hauria trossejat... Ara..., jo no sé com explicar-li el deler que sentia de veure'l... de..., estimar-lo perquè ella l'havia estimat.

»Amb un sol bot vaig ésser a la porta. Un oficial jove, ros, hi esperava tot tímid, delicat, molt pàl·lid. Semblava un infant, tal era l'efecte de..., tendresa que produïa la seva joventut... Només de veure-li fer un esforç per semblar un home, per mostrar un posat adequat, per amagar la seva emoció..., em va commoure com no li ho sabia dir. Fàcilment vaig observar que les mans li tremolaven quan va descobrir-se... De bon gust l'hauria abraçat..., perquè era com jo hauria desitjat que fos l'home que hagués posseït aquella dona..., no pas un seductor, ni un orgullós..., no; més aviat gairebé un infant, un ésser pur i tendre.

»El jove oficial restà tot tímid al meu davant. El meu esguard àvid, el meu gest apassionat, el contorbaven encara més; el tremolor del seu petit bigoti el traïa... Semblava que aquell infant fes un esforç per no esclatar en plors.

»— Perdoni —digué a la fi—, desitjaria veure la senyora..., encara una darrera vegada.

»Inconscient dol que feia, vaig gairebé abraçar-lo i el vaig conduir com un malalt. Ell em mirà estranyat amb un esguard d'infinita tendresa i agraïment..., i en aquells segons una recíproca comprensió dels nostres sentiments ens va unir... Avançàrem cap a la morta... Ella descansava allà, blanca, sobre les blanques robes; jo sentia que la meua proximitat encara el cohibia... Així, doncs, vaig retrocedir i vaig deixar-lo sol amb ella... Ell s'hi atansà més, lentament, amb passos indecisos, dificultosos... En les seves espatlles jo observava el seu sofriment intern...; avançava com..., com aquell que camina de cara a un huracà... I de sobte va caure de genolls vora el llit..., completament igual com jo havia caigut.

»Vaig apressar-me a aixecar-lo i el vaig col·locar sobre una cadira. No sentia ja cap rubor, plorava sacsejat pel seu sofriment. Jo no sabia dir res; no feia més que passar-li la mà, inconscientment, pels cabells infantívols, rossos, com de seda, tot acaronent-los... Ell em prengué la mà..., amb afecte i alhora amb angúnia..., i tot d'una vaig veure el seu esguard fix en mi...

»— Digu'm la veritat, doctor —barbotejà—, és que s'ha suïcidat?

»— No vaig respondre.

»— Així, doncs, hi ha algú..., suposo..., algú que sigui culpable de la seva mort?

»— No —vaig respondre novament, per bé que sentia ganes de cridar-li: "Jo!, jo!, jo!... I tu!. Nosaltres dos! I la seva tossuderia..., la seva funesta tossuderia!". Però em vaig contenir, tot repetint encara una vegada—: No..., ningú no n'és culpable..., ha estat la fatalitat!

»— No ho puc creure, això —gemegà—, no ho puc creure. Abans-d'ahir ella era encara al ball, em somreia, de tant en tant em feia algun gest de lluny. Com pot ésser possible això?, com ha pogut ocórrer?

»Vaig contar-li una llarga mentida. Ni tan sols a ell no vaig traïr el secret. Com dos germans ens vam entendre aquells dies, tots dos il·luminats del mateix sentiment que ens unia..., però que no ens confiàvem l'un a l'altre; tanmateix, ambdós ens sentíem mútuament lligats a aquella dona per tota la vida... Sovint les paraules m'ofegaven i em venien als llavis, però aleshores jo serrava les dents; ell mai no ha sabut que ella portés a les seves entranyes un fill seu..., que aquell fill, el seu fill, jo estigués cridat a matar-lo, i que ella se l'hagués emportat amb ella mateixa a l'abisme. I tanmateix només parlàvem d'ella durant aquells dies que vaig passar a casa seva amagat..., perquè —havia oblidat de dir-ho— em cercaven... El seu marit va arribar quan ja el fèretre era tancat..., no volgué creure en el certificat..., la gent murmurava tota mena de fantasies..., i ell em cercava... Però jo no hauria pogut suportar de veure aquell home pel qual jo sabia que ella havia sofert..., i vaig ocultar-me...; durant quatre dies vaig romandre sense sortir al carrer; ni l'un ni l'altre no abandonàrem la casa... El seu amant em procurà amb un nom fals una plaça en un vapor perquè pogués fugir..., i com un lladre, aprofitant la nit, vaig esmunyir-me fins a la coberta, evitant així d'ésser reconegut... Tot el que posseïa, ho vaig abandonar..., la meva casa i tot el treball de set anys, tot el que servava, tot restà obert a qualsevol que ho volgués prendre..., i les autoritats del país sense dubte m'han incapacitat per haver deixat el meu lloc sense permís... Però jo ja no podia viure en aquella casa, en aquella ciutat..., en aquell món on tot me la feia recordar... Com un lladre vaig fugir durant la nit..., només per arrencar-me d'ella..., només per oblidar-la...

Però..., quan vaig ésser a bord..., de nit..., a mitjanit..., el meu amic era amb mi...; en aquell moment..., en aquell moment..., els obrers pujaven amb la grua quelcom..., rectangular, negre..., el seu fèretre..., ho sent?: el seu fèretre..., ella m'ha perseguit fins aquí, tal com

abans jo la vaig perseguir..., i no tenia altre remei que presenciar aquella escena simulant indiferència per tal com el seu marit hi era davant... Sens dubte acompanya el fèretre fins a Anglaterra..., potser intentarà de practicar una autòpsia un cop hi arribarà..., se l'emporta..., ara torna a pertànyer-li..., ja no és de nosaltres..., de nosaltres dos... Jo, però, em trobo encara a bord..., l'acompanyaré fins a la darrera hora..., ell no sabrà mai res..., defensaré el seu secret contra tot intent..., contra aquest miserable del qual va fugir per trobar la mort... Res, res no aconseguirà saber..., el seu secret em pertany a mi sol...

»¿Comprèn ara..., comprèn..., per què no puc veure els homes..., per què no puc sentir-los riure..., quan galantegen, quan acompanyen alguna dona?... Aquí baix, entremig de les mercaderies, entre les bales de te i de cocos, es troba el seu fèretre... No puc arribar fins allí, la bodega és tancada..., però jo ho sé amb tots els meus sentits desperts, ho penso a cada segon..., no hi fa res que els senti tocar valsos i tangos al piano... Potser ja és insensat; la mar es belluga incessantment sobre milions de morts, sota cada pas que fem per la terra es podreix un cadàver..., però tanmateix jo no ho puc suportar, no puc suportar els seus balls de màscares i els seus riures lascius..., aquesta morta, jo la sento i sé el que desitja de mi..., sé que em resta encara un deure a complir..., la meva tasca encara no és finida..., el seu secret encara no és salvat..., ella no m'ha deixat lliure encara...

Del mig del vapor arribà un soroll de veus atropellades; de passos arrossegats: els mariners començaven la neteja de la coberta. En sentir-los, aquell home tingué un surt com si hagués estat sorprès; els trets crispats de la seva cara adquiriren una expressió d'inquietud. Tot seguit s'aixecà rondinant:

— Me'n vaig..., me'n vaig...

Feia pena de veure el seu aspecte amb l'esguard desolat, els ulls humits i envermellits per la beguda o per les llàgrimes. Defugia el meu

interès; en el seu exterior humiliat s'observava la vergonya, la vergonya infinita d'haver-me descobert el seu secret durant la nit. Involuntàriament vaig dir-li:

— Tindria inconvenient que anés a fer-li una visita a la seva cabina aquesta tarda...?

Ell m'esguardà —un plec irònic, dur, cínic, li contragué els llavis. En respondre'm, quelcom maligne empenyia i esmicolava cada paraula.

— Aah!... —féu—. El seu famós deure d'ajudar..., aah!... Amb la seva màxima ha aconseguit fer-me parlar de la millor manera. Però no, senyor meu; moltes gràcies. No cregui que el meu sofriment s'hagi alleugerit un cop he trossejat les meves entranyes al seu davant fins a mostrar-li els excrements de l'intestí. La meva vida errada, ningú no la pot remeiar..., els meus serveis a l'honorable Govern holandès han estat inútils..., la meva pensió és perduda, torno a Europa com un pobre gos..., un gos que udola darrere un fèretre... Un malalt d'*amok* no corre llarg temps sense rebre el seu càstig: a la fi algú li surt al camí i el mata d'un tret o amb un pal, i a mi em sembla que aviat sonarà la meva hora... No, gràcies, senyor meu, per la seva agradable visita..., ja tinc companyia a la cabina..., unes quantes bones i antigues ampolles de whisky que sovint em conhorten i, a més, la meva amiga d'altre temps, amb la qual desgraciadament no vaig complir al moment oportú: em refereixo a la meva bona *browning*..., una amiga que a la fi ens ajuda millor que tota vana xerrameca... Li ho prego, no se'n preocupi..., l'únic dret humà que queda a un home és aquest: rebentar de la manera que vulgui..., i, a més, sense la impertinència que suposa l'auxili d'un estrany.

M'esguardà encara una vegada irònicament..., fins provocatiu, però jo endevinava que allò només era vergonya disfressada, una vergonya sense límits. Després, aixecà les espatlles, em girà l'esquena sense saludar-me i, amb un pas vacil·lant, arrossegant els peus, es dirigí cap a les cabines a través de la coberta, ja inundada de llum. No el vaig tornar a veure. Inútilment vaig cercar-lo aquella nit i la següent al

lloc acostumat. Restà sempre invisible, i jo hauria cregut haver estat víctima d'un somni o d'una aparició fantàstica si aleshores no hagués observat la presència a bord d'un altre passatger que portava una glassa negra al braç, un ric comerciant holandès al qual, segons em varen confirmar, s'havia mort la dona d'una malaltia tropical. Jo el veia anar i venir sempre sol, apartat de tothom, amb una expressió seriosa i turmentada; només pensar que em trobava assabentat sobre les seves inquietuds més íntimes em produïa una impressió de temor. Sempre que el veia venir en la meua direcció jo en prenia una altra per no descobrir, amb un esguard, que sabia més que ell sobre el seu destí.

Fou aleshores que s'esdevingué al port de Nàpols aquell fet estrany l'explicació del qual vaig creure trobar en el relat del meu company nocturn. Aquell dia, quan va arribar el vespre, la majoria dels passatgers desembarcaren; jo mateix vaig assistir a l'Òpera i després vaig entrar en un dels cafès resplendents de la via Roma. Quan el bot ens tornà al vapor va cridar-me l'atenció veure algunes barques amb atxes i llànties d'acetilè que voltaven entorn del transatlàntic tot cercant, mentre a dalt, en la tenebra de bord, carrabiners i gendarmes anaven i venien misteriosament. Vaig preguntar a un mariner el que havia ocorregut; l'home, però, eludí la meua curiositat d'una manera tal, que tot seguit vaig comprendre que tenia ordre de servir silenci, i l'endemà, quan el vapor, ja de nou en calma i sense més rastre de l'incident, continuà el viatge cap a Gènova, tampoc no em va ésser possible de saber-ne res. Fou més tard que vaig llegir als diaris italians el relat, ornat novel·lísticament, d'aquell suposat accident ocorregut al port de Nàpols. Deien aquests que durant la nit i aprofitant les hores en què finia tota animació a bord, per tal d'evitar als passatgers la vista d'un espectacle desagradable, havia d'ésser transbordat del vapor a un bot el fèretre en el qual anava el cadàver d'una noble dama de les colònies holandeses. De sobte, quan en presència del marit ja baixaven la caixa per una escala de corda, va caure un cos feixuc des de dalt del vapor arrossegant amb ell en la caiguda el fèretre, portadors i marit.

Un diari pretenia que havia estat un boig el qui s'havia precipitat per l'escala; un altre deia que la corda, no podent suportar un pes tan feixuc, s'havia trencat. Sigui com sigui, la Companyia de Navegació semblava que havia pres mesures per no exposar a la llum els fets exactes. Amb l'ajut de bots i no sense dificultats, havien reeixit a treure a flor d'aigua, bons i sans, els portadors del fèretre i el marit de la difunta; en canvi la caixa de plom, havent anat a fons directament, no va ésser possible d'extreure-la. Al mateix temps aparegué en altres diaris una breu notícia que deia haver estat trobat al port el cadàver d'un home d'uns quaranta anys, però no produí cap efecte en el públic. Ningú no pensà que pogués tenir relació amb l'accident novel·lístic del fèretre. Pel que fa a mi, bon punt vaig llegir aquelles línies volanderes em va semblar que per darrere del diari se m'apareixia encara per última vegada, fantasmagòricament, aquella cara pàl·lida de resplendor lunar tot esguardant-me amb les seves ulleres espurnejants.

AQUESTA EDICIÓ D'AMOK, D'STEFAN ZWEIG, S'HA ACABAT D'EDITAR
A LA VALL D'EN BAS EL 18 DE JULIOL DE 2017, EL MATEIX DIA QUE
FRANCESC MACIÀ VA FUNDAR, ALS LOCALS DEL CADCI,
L'ORGANITZACIÓ INDEPENDENTISTA ESTAT CATALÀ